

Kontraszelekció vagy szakmai elkötelezettség, avagy a szociálpedagógusok pályaképe

1. Bevezetés	3
2. A felsőoktatási expanzió	4
2.1. Az expanzió hatása az egyenlőtlenségek újratermelődésére	8
3. A társadalmi pozíció és értékek világa	12
4. A szociálpedagógia mint tudomány	14
4. 1. Mi is az a szociálpedagógia?	14
4. 2. Magyar törvényi képesítési követelmények	15
4. 3. Magyar szakmai képesítési követelmények	17
4. 4. Szociálpedagógia vagy szociális munka	18
4.5. A szociális képzés története és jellemzői	20
4.6. Szociálpedagógus képzés a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési Felnőttképzési Karán	20
4. 7. Szociálpedagógusok értékei. és személyisége	22
6. Kutatási előzmények	25
6. 1. Nemzetközi kutatások	25
6. 2. Hazai kutatások	27
6.3. A szociális képzésben résztvevők nemi összetétele	28
7. A kutatás értékelése	30
7. 1. A minta általános jellemzése	31
7. 2. Pályaválasztás, pályaismeret	32
7. 3. Pályaelhagyás, munkavállalás	35
7. 5. Elégedettség	36
7. 6. A hallgatók jellemző tulajdonságai	38
7. 7. Munkaértékek	40
8. Összegzés	43

1. Bevezetés

A felsőoktatásban a 90-es évek közepétől Magyarországon soha nem tapasztalt tömegesedés ment végbe. Ennek egyik eredményeképp nem tradicionális hallgatók jelentek meg a rendszerben. A dolgozatban egy olyan szak hallgatóit mutatjuk be, akik a közvélekedés szerint egy, a felsőoktatás kevésbé piacképes ágához tartoznak. A nem tradicionális hallgatók, akik szociális, kulturális karakterisztikumukban különböznek a felsőoktatás hagyományos hallgatóitól (Hrubos 1999) pont ezeken a kisebb presztízzsel rendelkező területeken jelennek meg nagyobb arányban. Kutatásunk során a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar szociálpedagógus hallgatókat kérdeztünk.

Első hipotézisünk, hogy az általunk vizsgált hallgatók többsége a nem hagyományos hallgatók körébe tartozik. Úgy gondoljuk, hogy zömmel elsőgenerációs értelmiségiek, akik a hagyományos hallgatókhoz képest kedvezőtlenebb szociokulturális háttérrel bíró rétegekből származnak.

Második hipotézisünk, hogy az ide járó hallgatók elsődlegesen nem szociálpedagógusok szeretnének lenni. Sokkal inkább arról van szó, hogy önmaguk értékelése során olyan pályát választottak, amelyet biztosan elvégeznek, s nem olyat, amit tényleg szeretnének. Mindez összefügg a felsőoktatás expanziójával, hiszen a diploma megszerzésének igénye megjelenik a társadalom széles rétegeiben, az innen érkezőknek viszont a magasabb presztízsű képzések nem elérhetők.

Harmadik felvetésünk az, hogy azok, akik pályaválasztásuk során megjelölték ezt a szakot, azok rendelkeznek az ehhez szükséges értékpreferenciákkal. Az, hogy nem arra a területre érkeztek, amire szerettek volna, nem azt jelenti, hogy a képzés folyamán nem lehet belőlük jó szakember. Fónai (2005) úgy fogalmazott, hogy egy hosszú fejlődési szakasz előzi meg a felsőoktatásba való bekerülést, mely során kialakulnak a szakmai értékek, elvárások, szándékok, irányultságok. A képzés során tovább csiszolódik a tapasztalatok hatására, amiben a gyakorlati képzés tapasztalatainak nagy szerepe van, a kutatói szakirányokban pedig a tudományos munkába való bekapcsolódásnak. Vizsgáltuk a hallgatók elégedettségét a képzéssel kapcsolatban, s úgy véljük, hogy az így kapott információkat fel lehet majd használni a képzések fejlesztésének területén.

Kutatásunk alapját Fónai és munkatársainak (1998-2001) korábbi elemzései képezték, így kérdőívünkbe az ő munkájukból is átvettünk elemeket. A munkaértékek kapcsán szintén felhasználtuk a Super-féle tesztet is.

2. A felsőoktatási expanzió

Az 1950-es években a nagy gazdasági fellendüléssel párhuzamosan kezdődött meg a felsőoktatás expanziója az USA-ban és Európa néhány országában. Az egyetemek és a főiskolák egyre szélesebb társadalmi rétegek számára nyújtottak elérhető képzéseket, és az 1970-es években egyre többen vettek részt a felsőoktatásban. A nyugat-európai országokban és Amerikában korán jelentkeztek az ezzel járó problémák is. A felsőoktatás tömegesedése azonban nem tekinthető csak negatív folyamatként: pozitív hozadéka például, hogy az oktatás által a társadalomban magasabb tudásszint jön létre. Ez a magasabb műveltség megsokszorozódik, az iskolázottabb emberek kulturáltabban élnek, kevésbé hajlamosak a kriminalitásra, nagyobb általuk a gazdasági fejlődés és kevésbé érinti őket a munkanélküliség (Bösze 2005).

A magyarországi felsőoktatásban a rendszerváltás után következett be ez a változás. A 90-es évek a hazai oktatási rendszerben egy újabb expanziós korszak (Kozma 1998) az 50-es években pedig az alapfokú képzés tömegesedése jellemző, míg a 70-es években a középfokú oktatásé. A felsőoktatásban résztvevők aránya a következőképp alakult: „1970-ben 72 %, 1975-ben 79 %, 1979-ben pedig 86 %.” (Kozma 1998. 5.p.) Napjainkban a felsőoktatás tömegoktatássá válása olyan szintet ért el, hogy a társadalmi, politikai és kutatói érdeklődés középpontjába került. A korábban csak szűk elitet érintő kérdések egyszerre társadalmi problémává váltak, amelyek kezelése új módszereket és személeket igényelt (Hrubos 1999). A hallgatói tömegek heterogénebbek, mivel alacsonyabb társadalmi státusból érkezők is belépnek a rendszerbe, s az őik igényeik, ismereteik, motivációik különböznek az elit gyermekektől. Engler, Tózsér és Szilágyi (2012) ide sorolja nem tradicionális hallgatói csoportokat is, akik életpályájuk későbbi szakaszában ruháznak be emberi tőkájukba. Tózsér (2012) egy másik tanulmányában bemutatja a haza és nemzetközi felfogást a nem tradicionális hallgatói csoportokról. Míg a haza vizsgálatok nem tradicionális hallgatóknak a levelezős és/vagy nem nappali képzésben résztvevőket tekintik, addig a nemzetközi színtéren nem is feltétlenül a képzési terület szerint differenciálják a hallgatókat. Mást értettek nem hagyományos hallgató alatt a 1980-as években és mást napjainkban. A definíciók földrajzilag is eltérnek: Amerikában, Németországban, Dél-Afrikában és Magyarországon is más és más a fogalom értelmezése. Tózsér úgy gondolja, hogy nincs is szükség a pontos definícióra, hiszen a nem szokványos hallgatókat az adott oktatási rendszer függvényében értelmezhetők, amelyekben a vizsgálatunkat folytatjuk. Elsődlegesen a hazai kutatók azt tekintik „nem szokványos hallgatóknak, akik nem nappali, (esti, levelező, távoktatás) tagozaton folytat

felsőfokú (egyetemi, főiskolai) tanulmányokat. A nemzetközi szakirodalomban a nem tradicionális hallgatók döntően a nem szokványos társadalmi rétegből (kisebbségek/nemzetiségek, hátrányos helyzetűek, bevándorlók, alacsony társadalmi-, gazdasági-, kulturális háttérrel rendelkezők stb.) érkező hallgatók.” (Tózsér 2012:89) Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ez a két hallgatói lét össze is mosódhat. Ebben a dolgozatban nem tradicionális hallgatónak azokat tekintjük, akik középosztálybeli társadalmi háttérrel bírnak.

A munkaerőpiac elvárásai egyre összetettebbek a végzettekkel szemben. A nagy létszám és napjaink gazdasági recessziója miatt egyáltalán nem biztos a végzetek elhelyezkedése. A felsőoktatás expanziójának egyik legfontosabb következményeként emlegetik a diplomák inflálódását. Ezek a hatások arra készítetik a felsőoktatást, hogy a munkaerőpiac aktuális és várható követelményeihez is próbáljanak igazodni, s a megváltozott társadalmi rétegekhez, melyek bejutási lehetőséget nyertek az expanzió folyamán. A felsőoktatás a politikai viták középpontjába került azért is, mert a költségvetés egy bizonyos hányadát erre a területre fordítják. A 2005-ös adatok szerint Magyarországon az összes oktatásra költött kiadás a GDP 5,5%-át, a felsőoktatásra költött kiadások pedig 1,0%-át tették ki. 2010-ben az oktatási kiadások a GDP 4,7%-át tették ki, a felsőoktatásra költött összeg pedig 1,0%-ot. 2001-óta ez a szám csak tizedes értékekben tért el, de mindig 1% körül mozgott. Az oktatásra fordított költségvetési kiadások aránya az EU-ban átlagosan körülbelül a GDP 5%-át teszi ki, a költségvetésekben pedig mintegy 10-11% szerepel. A felsőoktatásra fordított kiadás aránya Dániában és Finnországban volt legmagasabb (2% feletti). (Oktatási évkönyv 2010/2011)

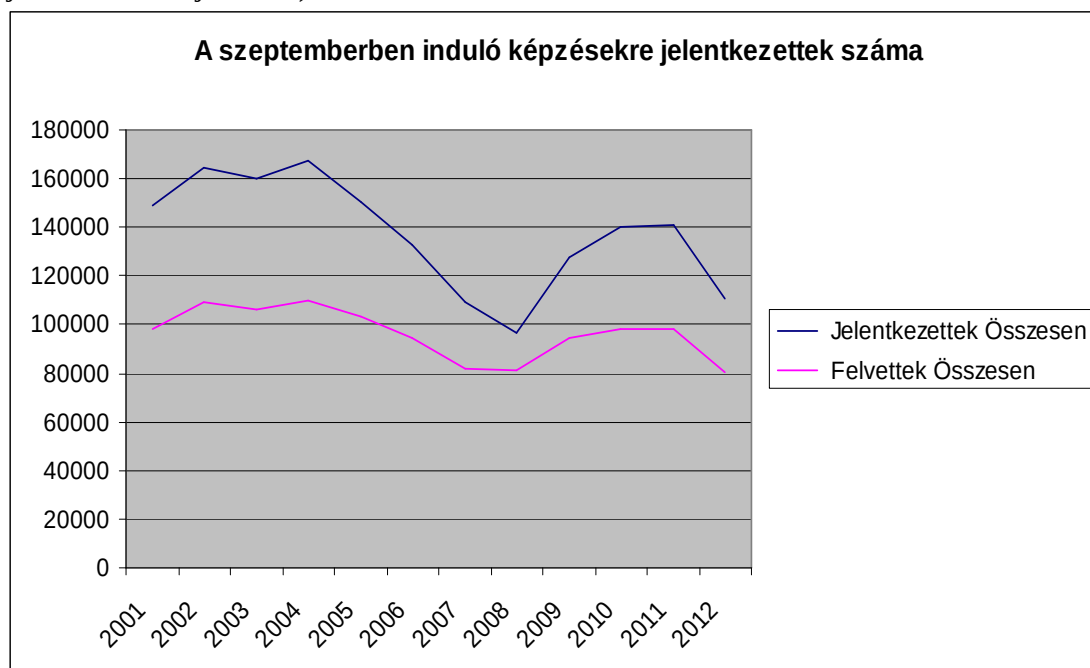
Abban a kérdésben, hogy mi okozza az expanziót, több álláspont is létezik. Kozma (1998) szerint a növekvő társadalmi igény az iskolázottság iránt. Magyarországon az alacsony iskolázottság a munkanélküliség magasabb kockázatát is magában hordozza. Archer (1982) úgy fogalmazta, hogy külső csoportok kezdeményezése nyomán az intézmények száma gyarapszik, a szakmai csoportok az iskoláztatás idejének megnyújtásában érdekeltek, a politikai csoportok befolyásának hatására pedig az iskolába lépők száma növekszik. S ezek a csoportok versengenek az oktatás ellenőrzéséért.

A növekvő statisztikai adatok bizonyítják, hogy a felsőoktatásban való részvétel, a „stop and go” rendszer elve alapján működik, melyet szintén Archer (2007) fogalmazott meg. Magyarországon 1995-től növekedett a részvétel a felsőoktatásban, 2005-től viszont csökkenő tendenciát mutat a hallgatók számára. Archer értelmezése szerint ez a ciklikusság a

központosított irányítás működésének következménye. Ezen országok gyakorlata azt mutatja, hogy meghatározott időszakonként reformok futnak végig. Az állam tehát időközönként megfogalmazza, hogy hagyni kell a tanulási igényt kibontakozni. Ha engedik, akkor felível a tanulók száma, ha nem, akkor lefelé. Most egy újabb stop szakaszban járunk.

Fontos változás a felsőoktatás világában a hallgatók létszámának alakulása (a növekedés az utóbbi időben megállt), és 2006-tól a lineáris, többciklusú képzés. Lisszaboni stratégia része az Oktatás és képzés 2010 program, melynek többek között célja a műszaki és természettudományi képzések preferálása és a felsőoktatásra fordított kiadások növelése. 2006/07-es évben bevezették a Bolognai rendszert. Külön figyelmet érdemel a felsőfokú végzettségnek nem minősülő képzettséget nyújtó felsőfokú szakképzés. A képzéssel már 2 év után olyan, a munkaerő-piacon is eladható, gyakorlatiasabb jellegű képzés szerezhető, amely a középfoktól magasabb végzettséget biztosít. A FELVI adatbázisa szerint a felsőoktatásba jelentkező hallgatók száma a következő módon alakult 2001 és 2012 között (1. ábra):

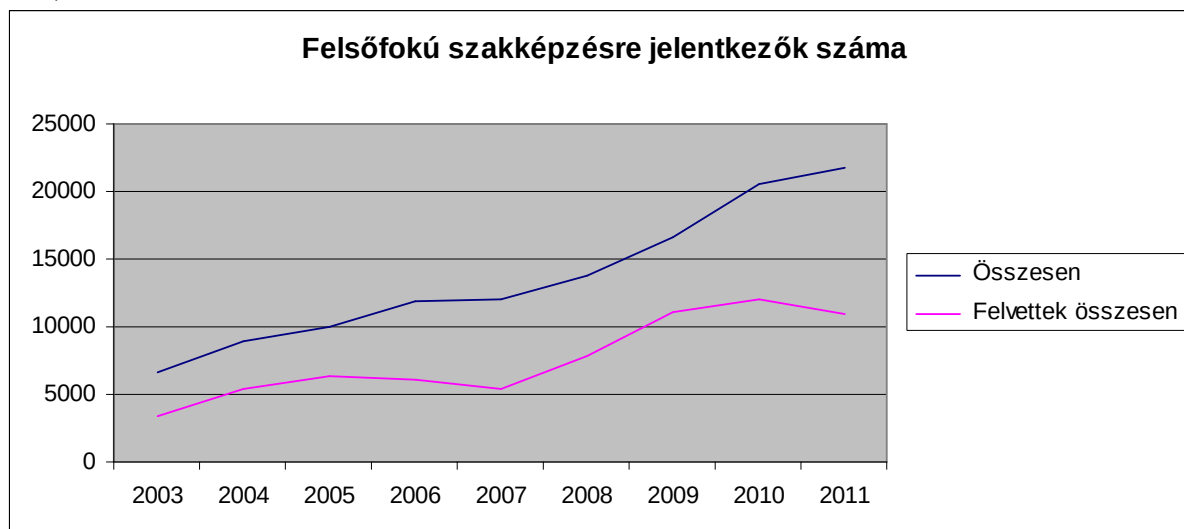
1. ábra A szeptemberben induló képzésre jelentkező hallgatók száma (a felvi.hu adatai alapján készített saját ábra.)

Az 1. ábrán látható, hogy a szeptemberben induló képzésekre 2001-ben 148 880 hallgató jelentkezett, közülük 98 031 embert vettek fel. 2012-ben a szeptemberben induló képzésekre 110 617 hallgató jelentkezett, sikeresen 80 064 jutott be. A KSH elemzése csak 2008-ig terjed, így a diagramok a FELVI legújabb eredményeit mutatják. 2005-től csökkent a

felsőoktatásba jelentkezők száma, majd 2008-tól újra emelkedett. Ebben valamelyest szerepet játszott a felsőfokú szakképzés megjelenése egyre több szakon, többnyire államilag finanszírozott formában s alacsony ponthatárral.

2. ábra Felsőfokú szakképzésre jelentkező hallgatók (a felvi.hu adatai alapján készített saját ábra)

A felsőfokú szakképzésre jelentkezők száma megnégyszereződött, amint azt a 2. ábrán is látható. Míg 2003-ban 6680 fő jelentkezett, 2011-ben már 21 789 fő. A képzésre jelentkezők számának növekedése magyarázható azzal, hogy ezek a képzések a legtöbb esetben államilag finanszírozottak voltak, s amelyek nem, azoknak az ára általában olcsóbb volt, mint az alapszakos képzéseké. A bejutáshoz nem kell olyan magas pontszámot elérni, a diákoknak nem kell három vagy több évet kell eltölteniük a képzésben, amely ugyan kevesebbet ér, mint egy diploma, de többet, mint egy sima szakképzés.

A magyar állam költségvetésének oktatási kiadásai 2007-ben 1228 millió forintot tettek ki, ami 1%-al több volt, mint 2006-ban. Felsőoktatásra ebből 253 milliárdot fordítottak. A felsőoktatásba jelentkezők száma, úgy látszik, hogy csökken, ez az állam által támogatott helyek csökkenésével is magyarázható, valamint a képzések költségének emelkedésével is. Az oktatás helyzetét alapvetően meghatározza az egyes korosztályok száma, összetétele. Egyrészt a normatív finanszírozás rendszerében a kormány az önkormányzatok közt a tanulólétszám alapján osztja el az oktatásra szánt központi erőforrásokat. Magyarországon az elmúlt évtizedben a korcsoportok létszáma különösen gyorsan változott (Medgyesi 2006). Magyarország lakónépessége évtizedek óta folyamatos csökkenést mutat. „A népesség fogyási ütemét meghaladó mértékben apad a 15-19 éves korcsoport, mind ezen belül a 18-19 évesek - a fő érettségiző korosztály - aránya csökkenhet korévenként akár 20-25 ezer fővel is.

A csökkenő érettségizett létszám, mint input, várhatóan csökkenő felsőoktatásba felvett outputot, azaz egyetemistát és főiskolást fog eredményezni” (Kozák 2010:38).

2.1. Az expanzió hatása az egyenlőtlenségek újratermelődésére

Több kutatás megállapította már, hogy összefüggés van az egyén társadalmi helyzete és foglalkozása között (vö. a korábbi magyar rétegződésvizsgálatok eredményeivel. például Andorka (1997), Ferge (1969)). A megszerzett végzettség erősen meghatározza az egyén munkaerő-piaci helyzetét és lehetőségeit, így életmódját és körülményeit is. Ugyan így igaz, hogy a szülők helyzete meghatározza és befolyásolja a gyermekük helyzetét is. Kapcsolat áll fent az iskolai végzettség, foglalkozás és társadalmi helyzet között. A kedvező társadalmi helyzet eléréséhez a megfelelő foglalkozás, tehát a megfelelő munka ismeretének megszerzése, vagyis a megfelelő iskolai végzettség vezet. A társadalmi mobilitás egyik legfontosabb csatornája az oktatás. A társadalmi struktúrával és mobilitással foglalkozó irodalom elfogadja, hogy a társadalmi pozíció összefüggésben van közvetlenül az egyénhez tartozó tényezőkkel. „Az egyének általános társadalmi státusát nyilvánvalóan befolyásolja egy sor olyan tényező, amely közvetlenül az egyénhez tartozik. Olyan tényezőkre gondolunk, mint képességek, tehetség, szorgalom, életút, öröklés, az egyén érték- és életcél-, magatartásminta-választásai stb.” (Kolosi, 1987: 72).

A kutatások arra mutatnak rá, hogy az egyén fejlődésben a környezeti adottságoknak is szerepe van. A kisebb településeken felülreprezentáltak a hátrányos helyzetben élők. A hátrányt tovább növeli az, hogy ezekben a településekben nem áll a szülők rendelkezésére a választás, hogy melyik iskolába írassa a gyermekét. Amennyiben az adott településen az oktatás színvonala nem magas, akkor nincs lehetőségük magas színvonalú iskolát választani. Ezen települések lakói sok esetben nem is igazán mérik fel az iskolaválasztás jelentőségét. Kisebb településeken hiányzik a középfokú oktatás helyszíne is, így a legközelebbi településre kell a diáknak átjárnia. Ez már elve hátrányt jelent más településen élő diákokkal szemben, hiszen akik alacsonyabb színvonalú képzést kapnak általános iskolában, középfokú tanulmányaikat ezzel a hátránnyal kezdik.

A gyermekek az oktatási rendszerben eltérő esélyekkel indulnak a magasabb iskolai végzettség megszerzéséért. Az alacsonyabb társadalmi rétegbe tartozó, aluliskolázott, hátrányos helyzetű közegbe tartozó szülők gyermekei kisebb eséllyel kerülnek be a magasabb, színvonalasabb oktatási intézményekbe. A deprivált helyzetből érkező tanulók olyan nehézségekkel küzdenek, amelyekkel egy jobb társadalmi helyzetből érkező szülő gyermekének nem kell, hiába is lennének a képességeik hasonlóak. Bourdeiu (1978) szerint az

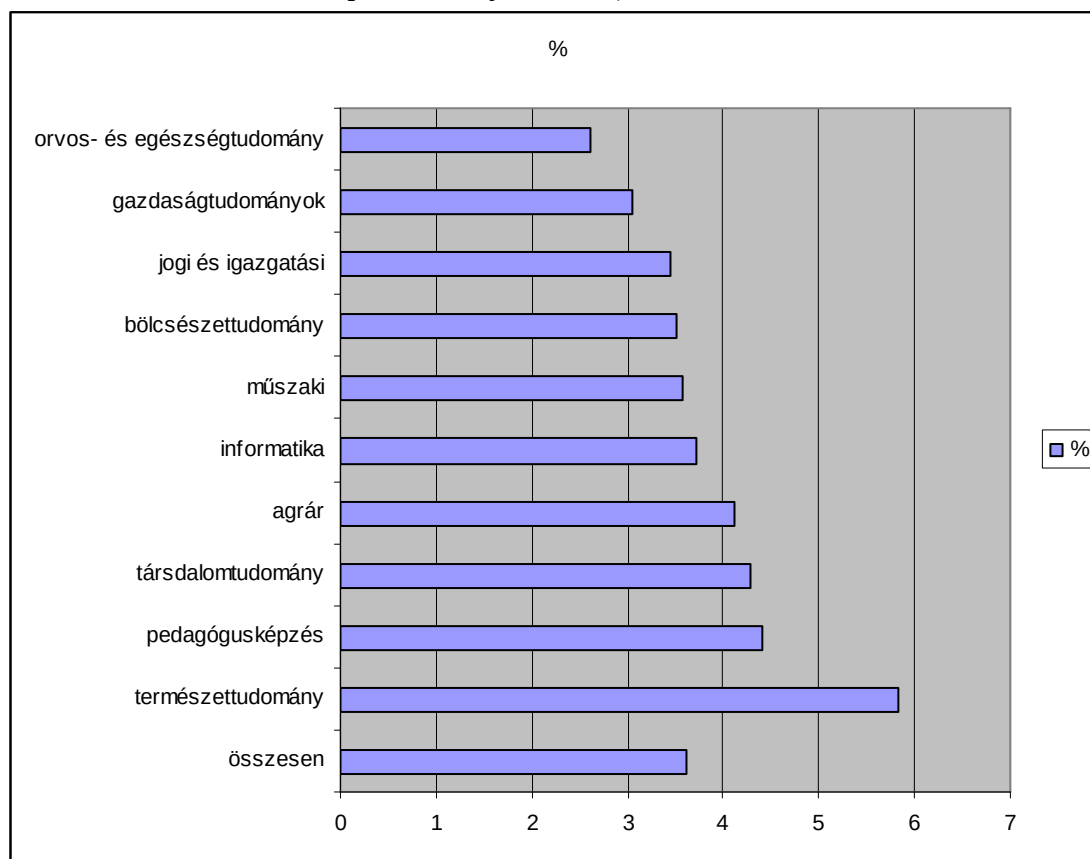
iskola fő funkciója a társadalmi struktúrák – így az egyenlőtlenségek újratermelése. S bár vannak olyan tanulók, akik hátrányos helyzetük ellenére magasabb társadalmi státust érnek el, s az oktatást, mint mobilitási csatornát használják. De nem lehet figyelmen kívül hagyni azt, hogy sokkal nagyobb erőfeszítések árán érik el ezt, mint azok, akik eleve jó társadalmi helyzetből és körülményekből indulnak. S azok számára, akik nagyobb erőfeszítést tesznek, több mindenről kell esetleg lemondaniuk a tanulmányaik javára, nagyobb csalódást jelenthet az, ha a megszerzett képesítéssel végül nem sikerül munkát találniuk. A magyar oktatási rendszer azonban túlnyomórészt szelektív, s az egyenlőtlenségeket újratermeli.

A kedvezőbb társadalmi státuszhoz a magasabb iskolai végzettségen keresztül vezet az út, a mobilitás sikeressége az oktatási rendszerben nyújtott segítségen is múlhat. Ezért olyan fontos kérdés, hogy kikből lesznek az óvodapedagógusok vagy tanítók, akik szerepet játszanak a tanulók képességeinek fejlesztésében, és hogy kik lesznek szociális munkások, szociálpedagógusok, akik a szociális hátrányok ledolgozásában, az optimális szocializációt lehetővé tevő környezet kialakításában tudnak segítséget nyújtani. Nem lehet csak a tanárookra helyezni a felelősséget az oktatási rendszerben, fontos azon személyek szerepe is, akik más területen segítik a diákokat. Nem várható el egy tanártól, hogy a tanítása során foglalkozzon még a tanuló szociális problémáival is, főleg nem egy nagy létszámú osztályban. Ezekre a feladatkörökre vannak a szociálpedagógusok, fejlesztőpedagógusok, szociális munkások, akik részt vesznek a tanulás megfelelő háttérének biztosításában. Persze nem csak a tanuláshoz való háttér biztosítása a feladatuk, de ezen a területen is jó eredményeket érhetnek el.

A jobb társadalmi helyzet eléréséhez jobb, magasabb színvonalú egyetemekre, illetve szakokra kell járni. A hátrányos helyzetből érkező gyerekek nagyon kis eséllyel jutnak hozzá a jobb képzésekhez, s így még kevesebb azoknak a hátrányos helyzetű tanulóknak a száma, akiknek a felsőoktatásba is sikerül bejutniuk. Hátrányos helyzetükből kifolyólag még nehezebben jutnak be a magas presztízzsel rendelkező karokra. Így a szociálpedagógus képzések erősen kontraszelektálódhatnak, hiszen a szociális munka, szociálpedagógia képzés nem rendelkezik magas presztízzsel. Nem egy elismert, jól megfizetett szakma. A legmagasabban megfizetett szakmák jelenleg a közgazdász és a gépészmérnök, mely fizetés mértéke magával hordozza e foglalkozások magas presztízset is (Selmeczy 2006). A skála túlsó végén az alacsony presztízssű szakmák helyezkednek el, mint például a mezőgazdasági termelők, az ipari szakmunkások, illetve a szociális munkások, rendőrök és tanárok. (Gyermekek és fiatalok munkáról alkotott képe napjainkban 2008) Fónai (1999) kutatása során a megkérdezett hallgatók 27 felsorolt munkából a 23. helyre sorolták presztízse alapján

a szociális munkát. A többi, megadott szakma a jelentős presztízsveszítéssel jellemezhető tanári pálya, és Magyarországon új, rövid múltra visszatekintő foglalkozások közül került ki.

3. ábra. A munkába állás átlagos ideje (hónap) az államvizsga után állást keresők körében (N=1.402 Forrás: felvi.hu – Diplomás Pályakövetés)

A betölthető munkakörök száma elősegíti a gyors elhelyezkedést a szakmában államvizsga után. A felvi.hu – által kiadott ábra (3. ábra) azt mutatja, hogy azokon a területeken gyorsabb az elhelyezkedés, amelyek magasabb presztízűek. Míg orvosi diplomával 2,62 hónapot kell várni, addig a társadalomtudomány területén ennek közel a duplája telik el, mire sikerül munkába kerülni. Ez is meghatározza egy-egy szakma presztízst.

Hunyadi György (2006) a kontraszelekció fogalmát úgy definiálja, hogy ez az a helyzet, amelyben a társadalom, az intézmény és a csoport nem aknázza ki emberi erőforrásait, sőt elvesztegeti azokat. Ennek következtében az emberek és csoportok teljesítménye, életének minősége elmarad az elérhető legjobbtól. Ha egy pályára nem az arra leginkább alkalmasabbakat választják, akkor később munkájuk minősége is kívánnivalókat hagyhat maga után, melynek következménye az alacsony presztíz is lehet. Ahogy Selmeczy (2006) is rámutatott, az alacsony fizetés is magában hordozza az alacsony presztízst, s a

középosztálybelieket illetve elitrétegekből származókat „taszítja” ez. Kolosi¹ szerint magyar sajátosság, hogy az értékszerkezetnek az sikerhez, a meggazdagodáshoz, az előrejutáshoz kapcsolódó értékek elemei, nagyon erőteljesen rétegspecifikusan oszlanak el. Ám az általános modernizációs, posztmaterialista, szekularizációs értékek tekintetében meglepően kicsik a rétegek közötti különbségek. Ez azt is mutathatja, hogy az elitrétegekből származóak számára nem vonzó az alacsony presztízsű szakma, mert ezzel nem lehet meggazdagodni, kicsi a siker lehetősége, így ilyen területekre olyan hallgatók is jutnak, akik számára a posztmaterialista értékek fontosabbak. Ez a szociális szakma szempontjából még jó is lehet, mert más az értékvilága, mint az elitrétegek által preferált szakmáknak. Persze, Kolosi állítását vizsgálva azt is látjuk, hogy nincsen különbségek rétegenként tekintve a posztmaterialista értékek tekintetében, ami jelentheti azt, hogy a szociálpedagógia alacsony presztízsének oka nem a benne hordozott értékekben keresendő, hanem a szakma által elérhető sikerek, anyagi javak mértékében.

---

¹ „Magyar dölyffel...” Csepeli György, Kolosi Tamás, Pikó András (moderátor) és Vitányi Iván kerekasztal-beszélgetése, forrás: <http://mozgovilag.com/?p=4202>

3. A társadalmi pozíció és értékek világa

Maslow felfogása szerint az emberi szükségletek hierarchikusan rendeződnek el, és irányukat tekintve a fiziológiai szükségletektől az önmegvalósítás szükségletei felé tartanak (Maslow 1954). Maslow azonban egy későbbi, 1968-as munkájában (A lét pszichológiája felé) – bizonyos szempontból tovább fejleszti saját elméletét (Maslow 2003). Ennek az írásnak a tanulsága szerint a szükségletek pszichológiai szempontból nem azért érdekesek, mert hierarchikusan szerveződnek, hanem azért, mert azok tökéletesen soha nem elégíthetők ki. A szükségletek ugyanis olyan hiányként jelentkeznek, melyek kielégülésükkel más hiányokat szülnek. A hiányai által motivált ember ki van szolgáltatva hiányainak. Ezzel szemben létezik egy másik állapot: a növekedés-motivált ember, aki nincs kiszolgáltatva hiányainak, illetve azoknak, akiktől e hiányoknak kielégülése függ. Ez az értékpszichológia szempontjából azért jelentős, mert ebből a felfogásból vezethető le Inglehart (2000) elmélete, miszerint értékes az, amiből hiány van. Ez azt jelenti, hogy amíg az embernek a létfenntartáshoz szükséges körülmények hiányoznak, addig a többség a létfenntartáshoz szükséges követelmények elérését fogja előnyben részesíteni. Miután azonban a létfenntartás nem kérdéses, megváltoznak az emberek értékpreferenciái (Keller 2008). Az, aki valamit értékesnek tart, azért teszi, mert nem rendelkezik az adott dologgal, tehát az értékesnek tartott dolgot, annak hiánya tesz értékké. Azok a dolgok, amik hiányként jelentkeznek egyúttal motiváló erőként is hatnak. Inglehart szűkösségi hipotézise szerint azoknak a személyeknek az értékrendje a materiális javak felé fog elmozdulni, akiknek az alapvető szükségletei nincsenek kielégítve.

Keller az Értékrend és társadalmi pozíció című írásában arra kereste a magyarázatot, hogy az értékek beágyazottak-e a társadalmi pozícióba. A szerzővel egyetértve úgy gondoljuk, hogy minden társadalmi rétegnek más hiánya van, s ezért mások a motivációs bázisai is. Kijelenthetjük, hogy a szociális képzéseken felülreprezentáltak a nem tradicionális hallgatók, akik értelmezésünk szerint társadalmi státuszuk miatt sorolódnak ebbe a kategóriába - a társadalmi státusz ugyanakkor meghatározza a motivációs készletet. Ha arra gondolunk, hogy hátrányos az általunk vizsgált hallgatók szociokulturális háttere, akkor értékrendjüknek Inglehart hipotézise szerint materiálisnak kell lennie – ez azonban nem illeszkedik a szociális szakmákhoz kapcsolódó értékekhez. A kutatások tükrében (Fónai, Kiss és Fábíán 1998) a szociális szakmát tanuló hallgatókra jellemző legfontosabb értékek az altruizmus, változatosság, kreativitás, a legelutasítottabb értékek pedig az irányítás, az esztétikum és a hierarchia. Tehát a kutatások tükrében azt látjuk, hogy a preferált értékek nem

materiálisak. Veroszta (2010) kutatása azt mutatja, hogy az elitképzések hallgatói materiálisabb, racionálisabb értékekkel bírnak – ennek értelmében a szociális szakmák diákjainak értékvilága jobban fog illeszkedni a segítő hivatáshoz. A kutatásunk azzal foglalkozik, hogy szociálpedagógus képzésre olyan hallgatók kerülnek be nagyobb arányban, akik elsődlegesen nem ezen a területen szeretnének dolgozni,

4. A szociálpedagógia mint tudomány

4.1. Mi is az a szociálpedagógia?

A szociálpedagógia szót elsőnek 1844-ben Mager használta. 1850-ben Diesterweg Útmutató a német tanárképzéshez című művében tesz róla említést. A szociálpedagógia és szociális munka fogalmának elkülönítésének problémája Tuggener szerint Németországra korlátozódik, mert nem mutatható ki hasonló Amerikában, Franciaországban, Hollandiában, Angliában (Kozma és Tomasz 2000). Sárkány (2011) szerint a szociálpedagógia és szociális munka elkülöníthető. A szociálpedagógia alakulása során különböző koncepciókat alkottak meg más-más szempontból különböző szerzők, ezért nehéz egy egységes és általános érvényű meghatározásról beszélni. Európán belül is eltérő módon alkalmazzák a szociálpedagógusokat és tudásukat. A szociálpedagógia Németországból ered, a szó első felbukkanása is oda köthető. A kapitalizmus korai szakaszában a munkások problematikus helyzetére egyházi és polgári kezdeményezések próbáltak megoldásokat képezni. Fiatalok számára létesítettek menhelyeket, gyermekekkel és kiskorúakkal foglalkoztak. A problémák megoldását a helyes szocializációban és nevelésben látták. A szociálpedagógia, Tiersch (1994) szerint, elsődlegesen a hátrányos helyzetről, a nehéz körülmények között élők – gyerekek és felnőttek – hiányzó anyagi forrásairól, a számukra nyújtott támogatásokról, az önsegítéshez való segítségnyújtás kompetenciájáról szól.

A szociálpedagógia magyarországi kezdeteit a 19. és 20. század fordulójára tehetjük. Kibontakozásának két fő forrásaként a hazai társadalmi-nevelési körülményeket, illetve az ezekre adott szakmai-tudományos válaszokat nevezhetjük meg. Az országban a rendszerváltás után végbement politikai-gazdasági változások erősen hatottak a társadalomra, olyan szociális problémák jelentkeztek, melyekre a korábbi rendszer nem adott válaszokat. A szocialista korszakban gyakran hangoztatott hivatalos ideológia az volt, hogy a rendszer minden szociális és társadalmi problémát megold önmagától, így külön szociálpolitikára nincs szükség. Mivel „hivatalosan” nem léteztek szociális problémák, hivatalosan nem kellett a kezelésükkel sem foglalkozni. Ebben az időszakban szinte csak olyan intézmények működtek, melyek életkori vagy más okból kifolyólag, önhibáján kívüli nehéz helyzetben lévő emberek ellátását célozták.

A rendszerváltás után olyan mértékben felszínre kerültek a problémák, melyek már állami beavatkozást igényeltek, így születtek meg azok a törvények, melyek a szociális ellátórendszer alapját képezik. Manapság már az ellátórendszerben számos magán, civil és alapítványi ellátási forma is létezik.

4.2. Magyar törvényi képesítési követelmények

A törvény által a következő területeken tölthet be szociálpedagógus: A szociálpedagógus végzettséget sok esetben felsőfokú szociális alapvégzettségnek tekinti a törvény. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 2. számú mellékletében a következő képesítési előírások szerepelnek, melynek I. részéből mi a szociálpedagógus végzettséggel betölthető vezetői pozíciókat írtuk össze. Az 1. táblázatban látható intézményekben lehet szociálpedagógus vezetői pozícióban.

1. táblázat. 15/1998. (IV:30.) NM rendelet alapján szociálpedagógus végzettséggel az alábbi intézményekben tölthető be vezetői pozíció.

gyermekjóléti szolgáltatás	gyermekotthon
helyettes szülői hálózat	különleges, speciális gyermekotthon
gyermekek átmeneti otthona	területi gyermekvédelmi szakszolgálat
családok átmeneti otthona	megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság
nevelőszülői hálózat	

A fent említett törvény II. része, egyéb, szociálpedagógus végzettséggel betölthető státuszait az alábbi, 2. táblázatban foglaltuk össze. a következő intézményekben, az alábbi munkaköröket tölthetik be.

2. táblázat. 15/1998. (IV.30.) NM rendelet alapján szociálpedagógus végzettséggel az alábbi intézményekben tölthető be vezetői pozíció.

Gyermekjóléti szolgáltatás	<i>családgondozó, módszertani szaktanácsadó</i>
Családi napközi	<i>családi napközi szolgáltatás nyújtó személy, családi napközis koordinátor</i>
Házi gyermekfelügyelet	<i>nevelő</i>
Alternatív napközben ellátás	<i>alternatív napközben ellátást nyújtó személy</i>
Helyettes szülői hálózat	<i>helyettes szülői tanácsadó</i>
Gyermekek átmeneti otthona	<i>nevelő, családgondozó, módszertani szaktanácsadó</i>

Családok átmeneti otthon	<i>családgondozó, módszertani szaktanácsadó</i>
Nevelőszülői hálózat	<i>nevelőszülői tanácsadó, utógondozó, családgondozó, módszertani szaktanácsadó</i>
A 0-3 éves korosztály ellátása	<i>kisgyermeknevelő, családgondozó, utógondozó</i>
Gyermekotthon	<i>nevelő, utógondozó, családgondozó, módszertani szaktanácsadó</i>
Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat	<i>utógondozó, családgondozó, örökbefogadó tanácsadó, eseti gondnok, vagyonkezelő gondnok, hivatásos gyám, gyámi, gondozói tanácsadó, módszertani szaktanácsadó</i>

Az 1/2000-es Szociálpolitikai és Családügyi Minisztérium rendeletének hármas számú mellékletének kiegészítő a) szabályának értelmében a szociálpedagógus végzettség felsőfokú szociális alapvégzettségnek minősül. A 3. táblázatban, a fent említett rendelet értelmében szociálpedagógus végzettséggel az alábbi munkahelyek tölthetők még be.

3. táblázat. 1/2000-es SzCsM rendelet alapján szociálpedagógus végzettséggel betölthető munkakörök.

Szociális konyha/népkonyha	<i>intézményvezető (szakirányú képzés hiányában)</i>
Családsegítés	<i>vezető, családgondozó/intézményvezető, családgondozó</i>
Támogató szolgálta	<i>vezető</i>
Fogyatékosok nappali intézménye	<i>intézményvezető, terápiás munkatárs</i>
Pszichiátriai és szenvedélybetegek int	<i>Terápiás munkatárs</i>
Nappali melegedő	<i>utcai szociális munkás (szakképzés hiányában)</i>
Bentlakást nyújtó intézmények	<i>intézményvezető, részlegvezető, szociális és mentálhigiénés csoportvezető, foglalkoztatás szervező, szociális,</i>

	<i>mentálhigiénés munkatárs, vezető pedagógus, pedagógus</i>
Módszertani osztály	<i>osztályvezető, szociális munkatárs/szakértő</i>
Lakóotthon	<i>intézményvezető</i>

A 3. táblázat alapján elmondhatjuk azt, hogy szociálpedagógusok a fent említett intézményekben elsősorban valamilyen vezetői pozícióba kerülhet, illetve a szakma pedagógia megközelítése is erőteljesen érvényesülni látszik.

4.3. Magyar szakmai képesítési követelmények

A haza képesítési követelmények szerint a szociálpedagógus és a szociális munkás olyan szociális szakember, aki ismeri a társadalom működésének szabályszerűségeit, különösképpen a javak egyenlőtlen elosztását kiváltó okokat és mechanizmusokat. Képes a szociális problémák össztársadalmi összefüggésekben való szemléletére, azok konkrét élethelyzetekben való meghatározására, innovatív kezdeményezésekre, a társadalompolitika, szociálpolitikai intézményrendszer megújítására. Személyes magatartásával a szociális érzék és aktivitás, a szolidaritás és az érdekérvényesítő képesség fejlesztésére törekszik. (Benkő 2009)

A szociálpedagógia specialitását a pedagógiai megközelítés adja. Speciális feladata, hogy a gyermeket, fiatalokat érintő problémahelyzeteket ismerje, elemezze, megoldja, kielégítetlen szükségleteket, veszélyeztető tényezőket vizsgálja. Ismerje személyiségfejlődésüket, szocializációjának és tevékenységének sajátosságait. A különböző helyzetű fiatalok, ezek csoportjai és családjai számára segítséget nyújt a szociális munka, a gondozás, a nevelés és oktatás és a szabadidő-pedagógia eszközeivel, s ezen folyamatokat megtervezi, ellenőrzi, kivitelez. Prevenációs tevékenységek folytatása, a segítségre szoruló helyzetének romlásának megelőzése, megállítása és helyre állítása érdekében ténykedik. Tevékenységéhez partneri kapcsolatot ápol más szakemberekkel, mint például orvosokkal, pszichológusokkal, jogászokkal, szociális munkásokkal, védőnőkkel, gyógypedagógusokkal, valamint fejlesztőpedagógusokkal.

4.4. Szociálpedagógia vagy szociális munka?

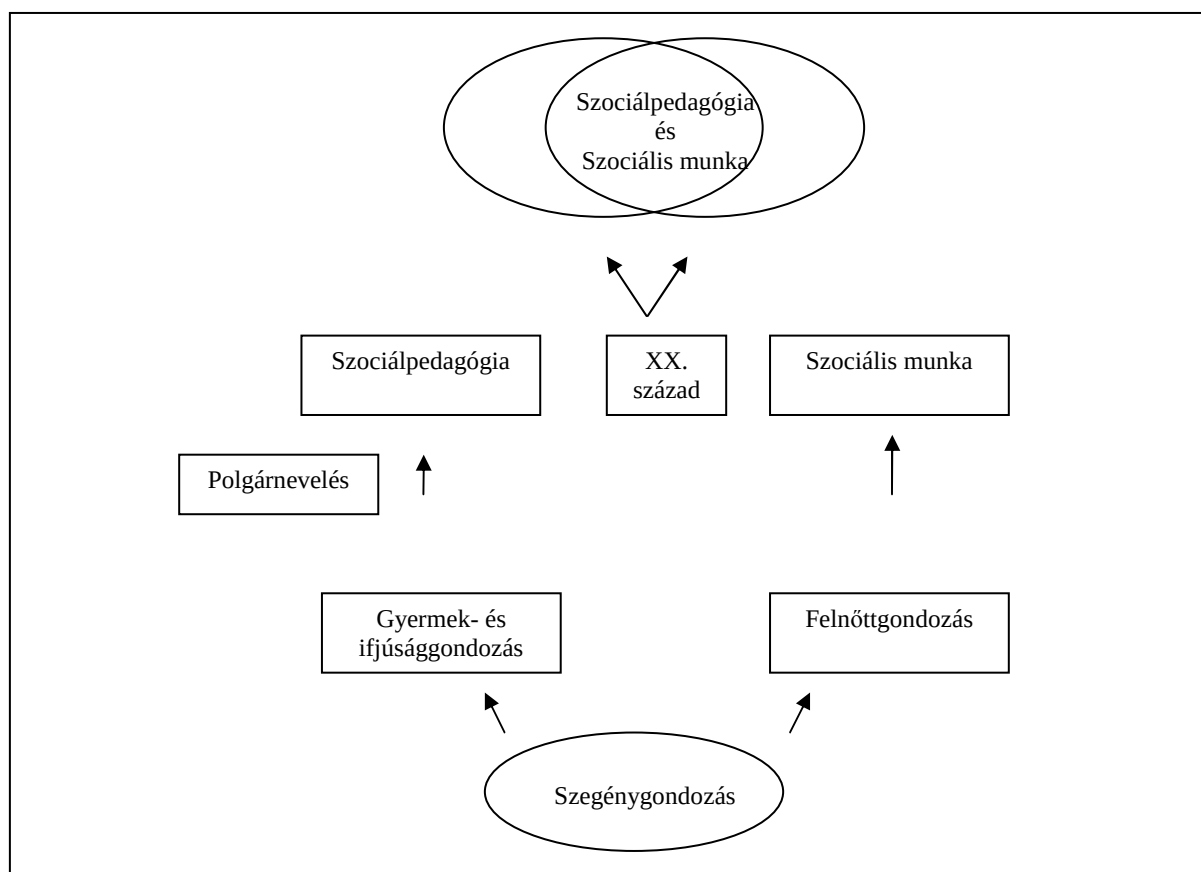
Fontosnak kitérni a szociális munka és szociálpedagógia viszonyára, különbségére és hasonlóságaira is. Tuggener (2000) szerint a legtöbb országban nem képez vitákat a szociális munka és a szociálpedagógia különbsége vagy hasonlósága. Napjainkban Amerikában és Európa bizonyos területein nincs különbség szociális munka és szociálpedagógia között, egy hivatásnak számítanak, a szociális munkába beletartozik a szociálpedagógia is.

Német nyelvterületen különböző szavakat használnak a szakma két ágának megjelölésére. A *Sozialpädagogik* és a *Sozialarbeit* a *Sozial Arbeit* gyűjtőfogalom alá tartoznak. 2001 óta a szociálmunka (*Sozial Arbeit*) önálló szaktudományos diszciplína, mely jelzi azt is, hogy német nyelvterületen a két szakma különbségeit hangsúlyozó szemlélet helyett egy újabb, egységesítő szemléletet teremtenek. (Otto és Tiersch 2005) Természetesen ezt a véleményt nem képviseli mindenki, több szerző határozottan elkülöníti a két szakmát.

A szociálpedagógia és a szociális munka eltérő hagyományai és eredete határozott különbség a két terület között. A szociálpedagógia a gyermek- és ifjúkorra fókuszált a szegénygondozásban: elsősorban magukra hagyott fiatalokon akar segíteni. Tudásának az alapja az óvodai munka, iskolapedagógia és ifjúságsegítés. A pedagógia fejlődésével összhangban a korosztályra szorítkozó felfogás kibővült, az ifjúságsegítés a szociálpedagógia részterülete lett (Sárkány 2011).

Schilling és Zeller egy ábrán (4.ábra) szemléltette a szociális munka és szociálpedagógia fejlődést. Az ábra a szociálpedagógia és a szociális munka eltérő gyökereit és az egymást fedő jelenlegi területeit ábrázolja leegyszerűsítve.

4. ábra A szociális munka és szociálpedagógia fejlődést. (Schilling és Zeller 2007: 193)

Megállapítható, hogy a szociálpedagógia és szociális munka elsősorban az eltérő hagyományokból eredően különíthető el egymástól, s emiatt elméleti és gyakorlati eltérések is mutatkoznak. Leginkább a munkaterületeket illetően láthatóak különbségek. Iben (1998) értelmezése is azt mutatja, hogy a szakmai célok eltérő intenzitást mutatnak a különböző területeken. Úgy látja, hogy minden szociális munka magában foglal valamilyen pedagógia funkciót is, s a gyakorlatok során ez számos ponton tetten is érhető. (Például amikor a kliens képességeinek fejlesztéséről, a kliens képessé tételéről szól.) A szociálpedagógia, mint tevékenység, annak tudatában, hogy életünk végéig tanulunk, nem korlátozódhat csak a gyermek- és ifjúkorra. A különbségek és eltérések ellenére a két szakterület hatással van egymásra, és a szakmai folyamatok integrálása is kimutatható. Még akkor is, ha német nyelvterületen korántsem tekinthetjük a vitát lezártnak. Ugyanakkor fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a német szociális munkásokat és szociálpedagógusokat vizsgáló kutatásokban nem tesznek különbséget a két csoport által adott válaszokban, az eredmények értékelésekor a szakirány nem játszik szerepet.

A magyar valóságban is csak a képzések szintjén mutatkozik némi különbség, a hatályos jogszabályi előírások értelmében, a szociális intézményekben mindkét végzettséget

azonosnak tekintik. Ibsen (1998) személetesével egyetértve nagyon sok területen ugyanazokat a munkaköröket tölthetik be. Mind a két szakma hasonló tudományterületekkel áll kapcsolatban, s segítő szakmákként ugyanazokat az eszközöket használják munkájuk során (értékek, ismeretek, készségek). Fontos ok az is, hogy itt, a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karának képzésén a szociális munka elmélete és gyakorlata öt féléves tantárgy, mely során szociálpedagógusként is szociális munkával foglalkozunk, annak értékeivel, elméleteivel, történetével s ezeket tanuljuk hasznosítani a gyakorlatba.

4.5. A szociális képzések története és jellemzői

A felsőfokú szociális képzések újraindítására Magyarországon és kelet-közép európai térségben a rendszerváltás után került sor. A szociális munkás-képzésnek egy, alapvetően diszciplináris karakterű magyar felsőoktatásba kellett beilleszkednie, s meg kellett küzdenie a tradicionális egyetem szellemiségével, követelményeivel. (Budai 2003). A felsőfokú szociális képzési rendszer magyarországi meghonosítását is tovább nehezítette, hogy a szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer a rendszerváltozást megelőző évtizedekben hagyományosan alap- és középfokú végzettségű munkaerővel rendelkezett. A 2/1994. (I. 30) népjóléti minisztériumi rendelet 1. sz. mellékletéből adódóan az egyes szociális szakmákhoz és tevékenységekhez kapcsolódó képzettségek mindössze egynegyede igényel felsőfokú végzettséget, még a státuszok háromnegyede alap-, ill. középfokú képesítéssel is betölthető volt. Ez a mostani törvényi képesítési követelményekben is így van, ugyanis megfelelő végzettség hiányában, vagy bizonyos munkakörök esetén elfogadnak alacsonyabb képesítést is. Ez tovább bonyolítja a szociális ellátórendszerben dolgozni vágyók helyzetét. A hallgatói létszámot tekintve számos jelentkező már eleve a szociális szakmából érkezik, és levelező tagozaton, munka mellett szerzi meg a munkaköréhez szükséges felsőfokú végzettséget. Magas a levelező tagozaton tanuló államilag finanszírozott hallgatók száma, amely rendre meghaladja a nappali tagozaton résztvevők számát. A szociálpedagógus hallgatók közül kétszer annyian tanulnak levelező tagozaton, mint nappali képzésben. Kiemelkedő levelezős képző intézmények a Nyugat-Magyarországi Egyetem és a Debreceni Egyetem, még a kisebbek közül az Apor Vilmos Katolikus Főiskola, mely három intézmény a szociálpedagógus levelező hallgatók kétharmadának képzéséért felelős.

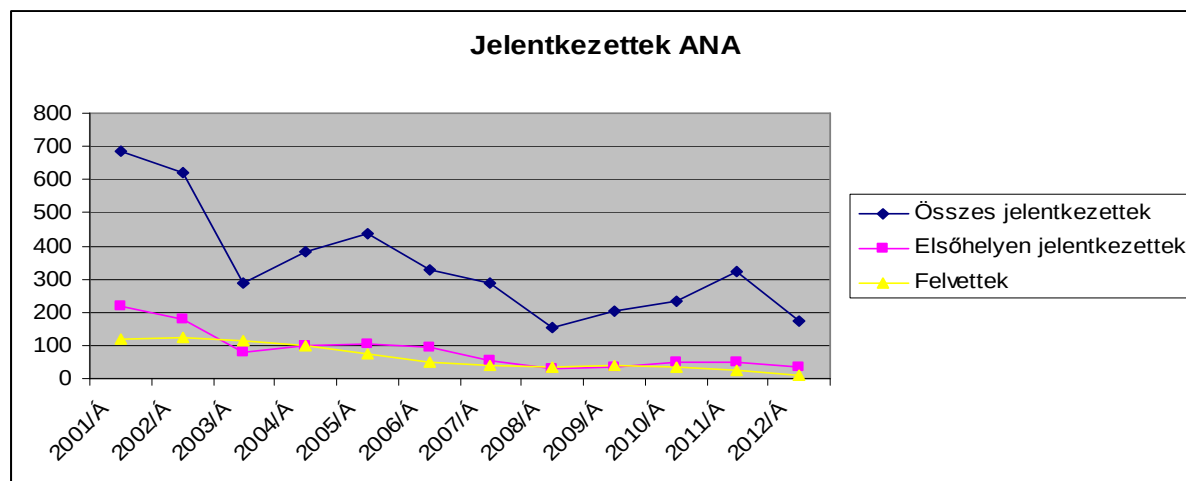
A hallgatói számok redukálódása mellett egyre kevésbé jellemző a tudatos szakválasztási preferencia. Még 2006-ban a jelentkezők több mint a fele választotta az adott szociális képzési formát első helyen, addig 2008-ban 38% jelölte be elsőnek jelentkezési lapján a szociális alapképzéseket, és az arányszám 2009-re is csak kis mértékben, 3

százalékponttal emelkedett. Mindez jóval elmarad egyes népszerű szakok hallgatói preferenciamutatóitól (pl. jogász 68%, építészmérnök 76%, vegyész 85%) (Temesváry, 2010).

4.6. Szociálpedagógus képzés a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán

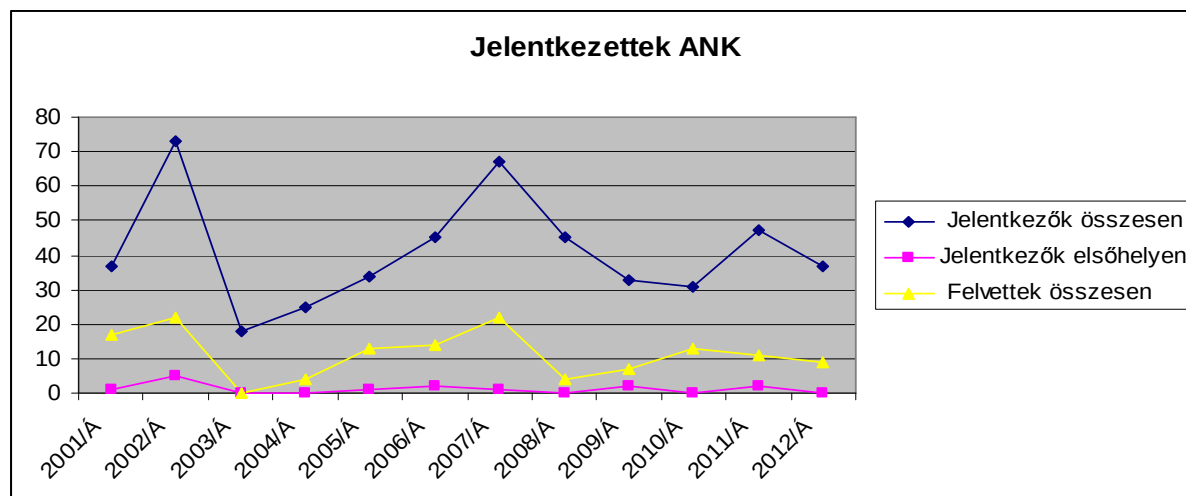
A főiskola² 1992 óta képez szociálpedagógusokat: az országban másodikként, óvodapedagógus szakkal párosítva indult el a képzés. kezdetben a munkanélkülivé vált pedagógusok átképzése, mint társadalmi igény vetette fel a szociálpedagógus képzés szükségességét. Ez már a rendszerváltás után, a szociális problémák felszínre kerülésének időszaka volt. A már meglévő képzés keretébe és tananyagába leginkább a szociálpedagógia volt beilleszthető. A képzés indításának előzménye D. Tóth László nevéhez köthető, aki Hajdú-Bihar Megyében 1983-ban a veszélyeztetett gyermekek családban tartására kísérleti programot indított. Ez a program új megvilágításba helyezte a krízisintervenciós munkát. A családok komplex megsegítése, a gyermekek családban történő nevelésének támogatására tett kísérletet. Az eredmény a családgondozás tapasztalatának felhasználása lett a pedagógusképzésben. Speciális kollégiumot szerveztek, ahol 320 órás képzést indítottak. Ezen előzmények és a nagy siker miatt önálló szakként indították a szociálpedagógiát.

5. ábra Szociálpedagógia szakra jelentkezők száma, alapképzésen (A), nappali tagozaton (N), államilag támogatott (A) képzésen. (a felvi.hu adatai alapján készített saját ábra.)

² A Főiskola 1971-79 között a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola tagozata volt, 1979-86 között önálló óvóképző intézetként működött, 1986 és 1990 között pedig a Debreceni Tanítóképző Főiskolához tartozott. 1990 óta funkcionál önálló főiskolaként. 1999-től a Debreceni Egyetemi Szövetség tagja, 2000-től önálló kara.

6. ábra Szociálpedagógia szakra jelentkezők száma, alapképzésen (A), nappali tagozaton (N), költségtérítéses (K) képzésen. (a felvi.hu adatai alapján készített saját ábra.)

A 5. ábra és az 6. ábra azt mutatja, hogy első helyen jelentkezők száma alig haladja meg a felvettek számát, ez azt jelenti, hogy az intézmény nem nagyon tud válogatni a jelentkezők között. Viszont az összes jelentkezések tekintetében többszörös túljelentkezés figyelhető meg. Ez azt mutatja, hogy az ide jelentkezők közül sokan nem ezt a pályát tartják valódi céljuknak, de máshová nem sikerült bejutniuk. Ezek az adatok összevágtnak Nagy (2008) adataival, aki az 1996 és 2003 közé eső időszakot vizsgálta. Ezek az adatok összevetve az összes, felsőoktatásba jelentkezők számának alakulásával (1. ábra), nem láthatunk eltérést, vagyis amikor csökkent a jelentkezők száma, (2003, 2010) ez mind a két ábrán nyomon követhető.

Egy intézmény és szak presztízsét meghatározza az oda jelentkezők száma is. Az intézmény a fent említett helyzetben kétféle stratégiát építhet ki. Az egyik esetben felvesznek mindenkit, aki első helyen jelölte meg ezt a szakot, de ekkor előfordulhat, hogy gyengébb képességű, de motiváltabb hallgatók kerülnek a képzésbe. Természetesen van olyan is, aki önismeretére támaszkodva olyan helyre adja be jelentkezését, ahova tudja, hogy felveszik, akkor is, ha valójában nem az a szak érdekli. Az intézmény számára a második stratégia szerint azok kerülnek be többségben a képzésbe, akik valójában nem erre vágytak, hiszen a felvételi jelentkezési lapon mást jelöltek meg első helyen. Ezek a diákok kevésbé motiváltak és érdeklődők.

A Gyermeknevelés és Felnőttképzési Kar szociálpedagógus képzésének célja olyan szakemberek képzése, akik elsősorban a gyermek és ifjúsági korosztály problémáit

komplexen tudják kezelni, megfelelő tudással rendelkeznek, hogy a gyermekek, fiatalok környezetének egyensúlyát fenntartsák, helyreállítsák, fejlesszék. Képesnek kell lenniük a szociális szakmai tevékenységhez szükséges prevenciós és problémakezelő módszerek, technikák hatékony alkalmazására.

Mindahhoz, hogy ezeket a munkákat elvégezzék, s alkalmasak legyenek szociálpedagógus szerepre, a következő készségekkel kell rendelkezniük a DE GYFK Képzési és Kimeneteli Követelményei szerint: kapcsolatteremtő képesség, kommunikációs képesség, közvetítői képesség, képviselői, tanácsadói feladatok elvégzéséhez szükséges felelősség, alkalmazkodóképesség, együttműködési képesség, önálló döntéshozatal képessége, idegen nyelvtudás, szakmai erkölcs iránti elkötelezettség és szakmai identitás.

4. 7.. Értékek és személyiség

Minden szakmának saját elfogadható értékei, értékrendszerei, képességekkel szembeni elvárásai vannak. Heller (1970) szerint az érték fogalma olyan absztrakció, amely akkor jelenik meg, amikor kialakul a minőség fogalma, amely megkülönbözteti a kívánatos a nem kívánatostól, az előnyöst az előnytelenről, a követendőt a végzetestől. Az értékelés olyan folyamatok közös nevezője, amely mindegyikét jellemzi a jó és a rossz közötti választás. Az értékelés pedig valaminek vagy valakinek a mérlegelő megítélése. Az értékeket kétféleképpen értelmezik tudományos kutatásokban. Egyik szempontból a kedvelt állapot, tárgy vagy személy, másik szempontból pedig maga a kiválasztás folyamata is eleve az értékek területén zajlik. Ez a kritériumokra utal, melyek alapján választunk. A hazai szakirodalomban legtöbbször idézett meghatározás Váriné átfogó munkájában olvasható: „Az értékek – mint elvont kognitív struktúrákban rögzülő, általános motívumosztályok – jelölik ki dolgok, események, helyzetek egész osztályainak fontosságát, s ezek ruházzák fel a mindenkori helyzet történéseit és szereplőit jelentőséggel (valenciával), vagy fosztják meg ezeket a lehetséges jelentőségtől. Ennyiben valóban részt vesznek a létezőként tudatosított társadalmi valóság sajátos konstruálásában” (Váriné 1987: 69–70).

Amennyiben az értékek a társadalom számára való fontosságot fejez ki, akkor ezeket az értékeket életünk során sajátítjuk el. Váriné (1987) szerint a szocializációs folyamatot felfoghatjuk úgy, hogy a környezet a gyermek valamennyi megnyilvánulását minősíti. Ezek a minősítések a szociális környezet centrális történései körül jönnek létre (anya-gyermek kapcsolat, család, kortársak, iskola, stb.). Az értékátadás ezekben a centrális kapcsolatokban történhet meg. Elmondható, hogy a gyermek és környezete között kialakuló konfliktusok azok, amelyek a szocializáció természetes jelenségei. Ezekben a helyzetekben a gyermek

konfliktusok megoldási módjait sajátítja el, mely érték szempontokat is tartalmaz. Életünk során elsajátítunk bizonyos értékeket, értékrendszereket, melyek alapján később a döntéseinket meghozzuk. Ezek az értékek ugyanúgy hatással vannak pályaválasztásunkra, mint párválasztásunkra. Ezek az értékek határozzák meg többek között, hogy bizonyos szakmák magasabb vagy alacsonyabb elismertséggel bírnak-e. Az értékek átadásában a szülőknek, a tanároknak, vagy a gyermek körül dolgozónak nagy szerepe van. Nem mindegy, hogy milyen emberek állítanak elénk példát.

A szociálpedagógia értékei természetesen a társadalom által elfogadott értékekből származnak, de nem fedik le azt teljes mértékben, csupán egy szegmensét képezik. Általános értékek a szociális munka során az előítélet-mentesség, az elfogadás, a hitelesség, a jogszerűség, a bizalom, a biztonság, a humanitás, a megbízhatóság, az igazságosság, a kitartás, a szolidaritás, a szabadság és demokrácia. A szociálpedagógia sajátos értékei a következők: tolerancia, felelősség, emberi méltóság tisztelete, empátia és kompetencia.

A személyiség fejlődése két nagy összetevő hatására következik be: a biológiai érés és a szociális tanulás következtében. A gyermek már kialakult társadalomba születik, így a fejlődés egyik legfontosabb mutatója az adott viszonyokba való beilleszkedés. Minél fejlettebb, bonyolultabb egy társadalom, annál nehezebb feladat a társadalom normáinak elsajátítása (Zsubrits 2007).

Tanulási és tapasztalási folyamatok alakítják személyiségünket. Egy szociálpedagógus legfontosabb munkaeszköze a személyisége. A saját humánus személyisége, mely minden rászoruló emberi méltóságát képes tisztelni. Lüssi (2004) szerint a szociális munkás³ szakmai személyiségét humánus beállítottnak és segítő hajlandóságnak kell jellemeznie. Fontos még a kommunikációs együttműködési készség, a személyes elköteleződés a probléma megoldásáért (kellő távolságtartással párosítva), a kezdeményezés, a dinamizmus, az önállóság, a döntésképeség, a terhelhetőség, a szociális intelligencia, a képzelőerő, az intuíció, az erkölcsi integritás és az őszinteség.

Szeretnénk majd megvizsgálni, hogy a kérdőívünket kitöltött hallgatókat a fenti szempontok alapján is, hogy milyen értékekkel bírnak, milyen tulajdonságok jellemzik személyiségüket.

---

³ – A jelen dolgozat keretei nem teszik lehetővé azt, hogy különbséget szociális munkások és szociálpedagógusok személyisége, értékei és attitűdjei között nem teszünk különbséget

6. Kutatási előzmények

6.1. Nemzetközi kutatások

1970-es években Pearson (1973) kezdte a szociális szakmát választók kutatását. Kifejlesztette a mondatkiegészítéses módszert, melyet utána más kutatók is átvettek, tovább fejlesztettek. Úgy gondolta, és szeretne volna is bebizonyítani, hogy a szociális munka választása politikailag deviáns cselekedet. Ez alatt azt értette, hogy azok, akik ezt a szakmát választják nyíltan elutasítják a mindennapi élet „normális” értékeit. Az Egyesült Királyságban végzett empirikus vizsgálatokat és az eredményeket az 1973-ban megjelent „Szociális munka, mint közbetegségek magánosított megoldása” című művében publikálta. 73 diákot kérdezett meg, 36-nak írásbeli feladatot is adott. Az általa megkérdezett diákok 13%-át a karrier, előmenetel motiválta a szak választásában, 27% szeretne volna megváltoztatni a társadalmat, 80% személyies kiteljesedést remélt. Az a feltételezés, hogy a szociális munkás szakma választása politikailag deviáns cselekedet lenne, nem nyert számára egyértelmű bizonyítást.

1978-ban Maizels és Holme (1978) a Pearson által alkalmazott módszert használta (Benkő 2009), s 1423 szociális munkást kérdezett meg. A válaszok legnagyobb arányban itt is azt mutatták, hogy a szak választói az önmegvalósítás egy formáját keresik a szociális munkában. Azt találták, hogy a szociális munkások inkább megkérdőjelezik az anyagiasságot és a versenytársadalom értékeit.

Pearson, majd Holme és Maizels eredményeit Uttley (1981) hasonlította össze a 80-as években a saját eredményeivel. (Benkő 2009) 191 szociális munkást kérdezett meg. Azt találta, hogy azért választják a képzést, mert ezáltal szakmai és gazdasági javakat kívánnak elérni, s az is jutalomértékkel bír számukra, hogy hasonló értékeket valló kollégákkal dolgozhatnak együtt..

O'Connor (1984) Pearson-féle módszerrel, 54 első és 49 harmadévest kérdezett meg. A szak vonzereje számukra a másokon való segítségi szándék, személyes kiteljesedés és társadalmi változtatás volt. Az eredmények körülírható különbségeket mutattak ki a szakok válaszlai között.

Soles 1994-ben végzett kutatása már azt mutatta, hogy a szociális munkások nem gondolják, hogy szerepük lesz majd valamilyen szélesebb skálán mozgó társadalmi változásban. A megváltozott gondolkodásban a szociális munka professzionalizációjának folyamata játszik szerepet. A szociális munka, szociálpedagógia kialakulása és szakmává válása során sok változáson ment keresztül mind a két terület, s ez hatással volt a képzésre és

a képzést választókra is. Úgy gondoljuk, hogy manapság már nem jellemző a gondolat, hogy a szociális képzés hallgatói hatással lehetnek majd munkájukkal a társadalmi változásokra. Meglátásunk szerint ez más szakmák esetében is előfordulhat, de lehet, hogy ez a fajta gondolkodásmód a magyarokra összességében jellemző. Kutatásunknak nem célja ezeknek a vizsgálata.

Christie és Kruk 1994-ben azt a jelenségekört vizsgálták, hogy a szakmát választók ténylegesen szociális munkásként szeretnék-e dolgozni a későbbiekben, mert feltételezték, hogy sok ember számára ez csak egy beugró más képzésbe. Öt egyemet érintő kutatásuk főbb kérdései a következők voltak:

- Mi vonzotta őket a szociális munkás szakra?
- Milyen fenntartásaik vannak a szakmával kapcsolatban?
- Mely területek azok, amelyeken nem szeretnék dolgozni?

Az vonzotta többségüket a pályára, hogy emberekkel szeretnék foglalkozni, karriert akarnak építeni, egy szakma részesei szeretnék lenni. Aggodalmuk, fenntartásuk a szakmával kapcsolatban az, hogy képesek-e ellátni a munkát, elviselni a stresszt. Nem szeretnék papírmunkát végezni, elsődlegesen kliens-közelben akarnak dolgozni. Christie és Kruk (1994) kutatásának újdonsága volt, hogy megkérdőjelezték, hogy azok, akik jelentkeznek egy ilyen képzésre, akarnak is abban dolgozni. Ennek egyik oka, úgy találták, hogy a képzésre jelentkezéskor nagyon kevés diák biztos abban, hogy mit is jelent ez a szakma. Sokaknak nem volt még kapcsolata szociális munkával, ők többnyire a médián keresztül szereztek információkat, ezek az információk azonban sokszor megtévesztők. A szociális szakemberekről alkotott kép sokszor negatív (pl. elhanyagoló, bántalmazó nevelőszülőkről tudósítanak a híradókban), de leginkább kétértelmű. Ez sokakat elbátortalanít, ugyanakkor másokat meg lelkesít. Ahogy a szociális munka változik, úgy a képzés is, s ez vezethet téves információkhoz is. Én úgy tapasztaltam, hogy itt, Magyarországon a felvételi tájékoztatóknak és a személyes tapasztalatoknak van nagy hatása a szakválasztásra, s nem a médiának. Ugyanakkor a szemi-professziók esetén, mint amilyen a szociálpedagógia, nincs pontos képük a hallgatóknak a választott szakról.

A pályaválasztásban nem csak az előzetes információk játszanak szerepet, de a pénzügyi, finansziális háttér is fontos. A képzések díja, a befektetés, ami sok diák esetében diákhitel segítségével történik meg. Számukra fontos az a szempont, hogy a választott szak segít-e a hitel törlesztésében, vagy sem. Ezt azért is fontos megemlíteni, mert nem-tradicionális hallgatói rétegről beszélünk, akiknek az anyagi helyzetesem engedi meg, hogy

csak a családjuk finanszírozza tanulmányaikat, s az egyéb, ezzel járó kiadásokat. Az alacsonyabb társadalmi rétegekből érkező diákok számára a legrosszabb az, hogy az a sok döntés, lemondás, amit meghoztak a tanulmányaik érdekében, nem fog megtérülni, ha nem kapnak állást. A képzések díja nagyban befolyásolja az intézményválasztást. Mivel a szociálpedagógus képzések ára Hajdúböszörményben a legalacsonyabb, érthető az, hogy miért írta Benkő (2009), hogy a létszámok tekintetében az itteni intézmény a szociálpedagógus képzés „fellegvára”. A Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar mindmáig a legnagyobb évfolyamszámokkal működik, országos szinten. Amikor a diploma ára fontos, s nem a képzés minősége, akkor az olcsóbb képzések felé terelődnek a hallgatók.

6.2. Hazai kutatások

A szociális szakemberekre vonatkozó vizsgálatok hazánkban egy évtizedes múltra tekintenek vissza. A vizsgálatok kapcsán fontos megjegyezni, hogy kis elemszámmal készültek, ezért csak tájékoztató jellegűek lehetnek.

Horváth és Lévai a terepen dolgozó szociális munkásokra vonatkozó vizsgálatukat 1996-ban publikálták. Kutatásuk arra irányult, hogy feldolgozzák, kik dolgoznak segítő szakmában, milyen demográfiai mutatókkal lehet őket leírni, milyen motivációs hátterük van, és a segítő szakmai identitását, valamint a munkavégzés során tapasztalt nehézségeket is vizsgálták (Horváth és Lévai 1998).

Fónai, Pattyán és Szoboszlai (2001) „A szociális munkások pályaképének néhány eleme” címen publikált vizsgálatukat, amelyet a DOTE-EFK szociális munkás szakán végeztek nappali és levelező tagozatos hallgatók körében. A hallgatók között magas volt az elsőgenerációs értelmiségiek aránya: a szülők iskolai végzettsége jellegzetesen középfokú volt. A hallgatók és már dolgozók humán érdeklődésűek voltak, s mindkét csoportban aktívak voltak tanulmányi idejük alatt, jelentős részük töltött volt tagja a diákönkormányzatnak, vagy rendelkezett valamilyen külön feladattal az iskolában. A szak választását befolyásoló tényezőket vizsgálva az emberekkel való foglalkozás és a segítő szándék jelent meg első helyen. A saját családjukban történő szociális problémák előfordulásának gyakorisága, mint a képzés választására ható tényező sok nappali tagozatos hallgatónál jelen volt. Ez szintén jellemző a nem-hagyományos hallgatókra, akik alacsonyabb társadalmi rétegből kerültek be felsőoktatásba.

A hallgatók vizsgálatával foglalkozó kutatások közül Horváth (1996) kutatását említhetjük még meg, aki a szociálpedagógus hallgatókat elsőtől harmadik évfolyamig vizsgálta. A szak- és iskolaválasztás motivációit, a képzésről való informáltságot, a szociális

szakmát választók attitűdjeit, s a képzés megítélését vizsgálta. A jelenlegi munkákra és a jövőbeni tervekre kérdezett még rá.

Fónai, Kiss és Fábián (1999) a DOTE Egészségügyi Főiskolai Karának szociális munkás szakán végeztek vizsgálatot. A kutatás alapját a Super pályafejlődési elmélete jelentette, mely „elsőként kezeli együtt a fejlődés-lélektani jelenségeket, a pályaválasztás, a szakmai bevalás és a szakmában végzett tevékenység folyamatát.” (Fónai, Kiss és Fábián, 1999: 114). Kiss ezen koncepcióhoz kapcsolódva végzett vizsgálatokat 1993-ban (80 fő), és 1997-ben (74 fő), azonos módszerrel, melynek során a hallgatók számára fontos értékeket kutatta. A kutatócsoport (Fónai, Kiss és Fábián 2001) több irányba is kiterjesztette vizsgálatait, hiszen a későbbi években határon túli intézményeket is vizsgáltak.

6.3. A szociális képzésben résztvevők nemi összetétele

A magyar vizsgálatban részt vett hallgatók nemenkénti megoszlása leképezi a segítő szakember-képzésben tanuló teljes diákpopuláció arányait. Mindegyik kutatásban a résztvevők négyötöde nő volt, s csupán egyötöde férfi. A kutatások azt bizonyítják, hogy a felsőoktatásban kisméretű nőtöbbség található. Ezt ábrázolja a 4. táblázat is.

4. táblázat A felsőoktatásba jelentkezők nemenkénti megoszlása 2012 (Forrás: http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok/elmult_evek/!ElmultEvek/elmult_evek.php?stat=23www.felvi.hu/)

Nem	Jelentkezők			Felvettek		
	Összesen	AN	Állami	Összesen	AN	Állami
Férfi	49017	31434	41422	35877	22736	24398
Nő	61600	36311	52005	44187	24793	26844

Az egyensúly a professzionális segítő-képzésben eltolódik a nők irányába. A német vizsgálatokban Minks és Filaretow (1994) és Fónai és munkatársai (2001) nemzetközi kutatásai is ezt igazolták.

Nem elhanyagolható kérdés, hogy miért van, hogy a munka, amelyben nők az alkalmazottak, alacsony presztízsű? Azért, mert nők töltik be, vagy mivel női munka, ezért nem becsülik meg annyira? A női foglalkozások általában ápolás, gondozás, mások számára nyújtott szolgáltatások területét érintik. Ezeknek mind közük van a női hagyományos családi szerepkörhöz. Ezeknek a szakmáknak szakmává válása nehezebb, mert bizonyítani kell azt,

hogy olyan dolog, amihez szakértelem kell, s gyakorlati jellegük és tartalmuk miatt nehezebben is illeszkednek be a felsőoktatás már kialakult rendszerébe.

Andorka (1997) szerint a jelenség magyarázata a nemek eltérő iskolai pályafutásában keresendő. Polónyi (2002) egyik, a diszkriminatív munkaerő-piaci elméletekhez tartozó elgondolása szerint az emberi tőke létrejöttében szerepet játszó különféle faktorok diszkriminatív jelenségek, melyek egyenlőtlenségeket eredményeznek a munkaerő-piacon az emberi tőke tekintetében. Az elmélet szerint a munkavállalók társadalmilag meghatározott szerepe közti egyenlőtlenségek vezetnek olyan társadalmi egyenlőtlenségekhez, melyek foglalkozás, foglalkoztatás dimenziójában mérhetőek. Ez az elmélet nem csak a nők alacsonyabb iskolai végzettségére hívja fel a figyelmet, hanem arra a jelenségre is, hogy a nők hajlamosabbak a férfiakénál rosszabb képességeket, illetve bizonyos foglalkozásokra való alkalmasságot feltételezni (Nagy 2009).

Mi azzal értünk egyet, hogy a női szakmák professzióvá válása nehezebb, mert olyan foglalkozásokat fednek le, melyek a hagyományos szerepkörhöz köthetőek, így alacsonyabb a tekintélyük is. Bocsi kutatása alapján kijelenthetjük, hogy „A lányok értékvilága a társadalomba, közösségbe inkább beágyazott, ebbe az irányba filantróp szándékokkal jellemezhető, életcéljaikban pedig a személyes kapcsolatok értékelődnek felül. ... A fiúk racionálisabb, karrier-központúbb, materiálisabb világképpel bírnak, saját maguk megítélése, életcéljaik a közösségtől sokkal függetlenebbek.” (Bocsi 2012. 124. p. Ami szintén azt jelzi, hogy a nőkhez értékpreferenciáik és szerepükből adódóan közelebb állnak azok a területek, melyek központjában az ápolás, gondozás, mások számára nyújtott szolgáltatások állnak, s ilyen a szociális szakma is.

7. A kutatás értékelése

Saját kutatásunk során a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar (továbbiakban: GYFK), szociálpedagógia szakos nappali tagozatos hallgatóit elsőtől a harmadik évfolyamig bezáróan kerestük meg kérdőívünkkel. A kérdőív alapjául Fónai, Kiss és Fábián (1999) előzetes kutatásai szolgáltak, melyeket szociális munkások körében végeztek. A lekérdezésre a 2012/13-as tanév őszi szemeszterében került sor. A megkérdezett 64 hallgatóból 6 férfi és 58 nő, és az évfolyamok eloszlását tekintve 16 fő elsőéves, 28 fő másodéves és 20 fő harmadéves töltötte ki a kérdőívet. A kérdőív főbb tartalmi egységei a következők voltak:

1. Nem, életkor, lakhely és tartózkodási hely
2. Anyagi helyzet, munkavállalás, melyből szeretnénk volna megtudni, hogy mennyi pénzzel gazdálkodnak, milyen anyagi helyzetben vannak, s hogy van-e már munkatapasztalatuk.
3. Pályaválasztás módja, oka és a felvételi során megjelölt intézmények, mellyel azt szeretnénk volna megtudni, hogy miért és hogyan kerültek ide, s mely más szakokra szerettek volna bejutni.
4. A főiskolai szolgáltatásokkal való elégedettséget mértük, melyből olyan információkat szeretnénk volna nyerni, melyeket fel tudunk használni később a képzések javítására
5. Kíváncsiak voltunk mely tantárgyakat preferálják, s mennyire tájékozottak a szociálpedagógia mibenlétéről.
6. Super-féle munkaérték teszttel mértük a válaszadók munkaattitűdjét.
7. Végül rákérdeztünk a szülők iskolai végzettségére, a család anyagi helyzetére, és a kulturális tőkére. Ezzel egy alaposabb képet szeretnénk volna kapni a hallgató családi helyzetéről.

A lekérdezéssel az volt a célunk, hogy megtudjuk, a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán tanuló szociálpedagógusokat mi motiválta a pályaválasztás során, milyen értékekkel rendelkeznek.

Elemzésünk előtt a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg. Első hipotézisünk az volt, hogy az általunk vizsgált hallgatók a nem-hagyományos hallgatók körébe tartoznak. Második hipotézisünk az volt, hogy az ide járó hallgatók elsődlegesen nem szociálpedagógusok szeretnének lenni. Sokkal inkább arról van szó, hogy önmaguk értékelése

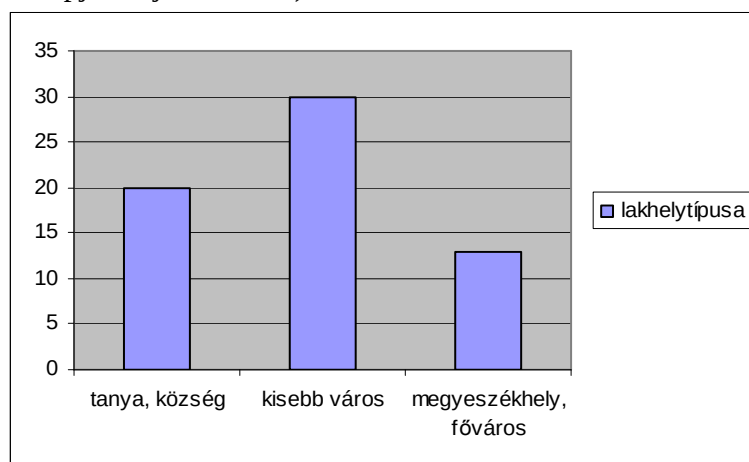
során olyan pályát választottak, amelyet biztosan elvégeznek, s nem olyat, amit tényleg szeretnének. Harmadik felvetésünk pedig az volt, hogy azok, akik pályaválasztásuk során megjelölték ezt a szakot, ami azt jelzi, hogy rendelkeznek az ehhez szükséges értékpreferenciákkal, ami azt jelenti, hogy a képzés folyamán lehet belőlük jó szakember. Tudjuk, hogy a minta elemszáma meglehetősen alacsony, de úgy véljük, hogy a karra és a képzésre vonatkozó sajátosságok feltérképezésére így is alkalmas lehet, még ha a kapott eredmények nem is lesznek általánosíthatók.

7.1. A minta általános jellemzése

A nemek arányának megoszlására jellemző (Horváth és Lévai 1996), hogy a segítő szakmákon felülreprezentáltak a nők, a kérdőív kitöltői között 7 férfi és 37 nő.

A hallgatók 46%-a érkezett kisebb városból, 31%-a községekből. Ez megegyezik Fónai (2010) vizsgálatával. Az adatokat az egyetem más karjaihoz viszonyítva kijelenthetjük, hogy az hallgatók többsége a települési hierarchia alsóbb részeiből érkezik.

7. ábra A kérdőívet kitöltők megoszlása lakóhelyük típusa szerint. (N=64) (az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

A szülők iskolai végzettségét tekintve a kapott eredmény megegyezik más hasonló kutatások eredményével (Horváth és Lévai 1996, Fónai, Kiss és Fábián 1996, Fónai 2010). Az apák iskolai végzettsége 48%-ban szakmunkás képző vagy szakiskola érettségi nélkül, s csak 10%-uknak van valamilyen diplomája, az anyák végzettségét tekintve pedig 26%-uk érettségivel rendelkezik, s 9%-u diplomás. A Debreceni Egyetemen lévő más karok mutatóit áttekintve azt láthatjuk, hogy egyetemi végzettséggel rendelkező anyák és apák az orvos és jogász hallgatók egynegyedének esetében figyelhető meg. Az eredmény, hogy az anyáknak

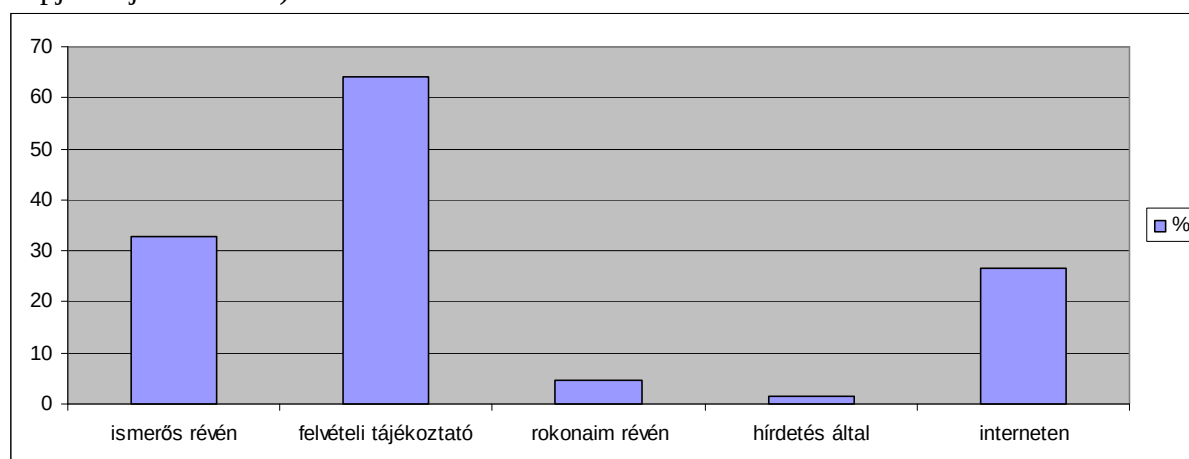
alacsonyabb iskolai végzettségük van, megfelel az ismert tendenciáknak, közöttük kevesebb a szakmunkás és a diplomával rendelkezők száma is. Mindez Fónai (2010) szerint ez az előző évtizedek oktatáspolitikájának és a családok taníttatási stratégiáinak következményei.

A hallgatók anyagi helyzetét tekintve, saját becslésük alapján 50,8%-ban úgy gondolják, hogy a családjuk anyagi helyzete közepes, 26%-uk szerint jó. Testvérek számát tekintve a hallgatók 48,4%-ának csak egy testvére van, ami azt jelenti, hogy nem nagycsaládosok. Manapság a magyarokra nem jellemző a nagy család

7.2. A pályaválasztás, pályaismeret

A hallgatók 84%-a felsőoktatásba való jelentkezése alkalmával első helyen jelölte meg a szociálpedagógia szakot. Ez nem támasztja alá azt az elméletet, miszerint a szociális szakmákra főleg azok kerülnek be, akiket máshova nem vettek fel. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban azt sem, hogy vannak hallgatók, akik saját lehetőségeik ismeretében nem próbálkoznak bejutni olyan szakra, amiről azt feltételezik, hogy nem elérhető a számukra. A hallgatók 31%-a mondta azt, hogy pályaválasztásban jelentős szerepet játszott az, hogy ide vették fel – ez pedig megmagyarázza a döntésük hátterét is. A hallgatók 82% nyilatkozta ezen kívül, hogy szeretne ebben a szakmában dolgozni a későbbiekben. Ez igazolni látszik azt, hogy a hallgatóktól nem áll távol a segítő attitűd, de jelezheti azt is, hogy idővel megszerették a szakmát. Természetesen annak a lehetősége is megvan, hogy azt, amire időt és pénzt áldoznak a hallgatók, később szeretnék hasznosítani valamilyen formában, ezért szeretnének dolgozni majd a szakmában. A válaszadók 79%-a 18–20 éves, ami azt jelenti, hogy a diákok az 1996-os (Horváth és Lévai) kutatásokhoz képest, ahol a mintában szereplő hallgatók jelentős része (56%) a 25-39 éves korosztályból került ki, manapság nappali képzésre érettségi után jelentkeznek. Ebben nagyban különböznek az amerikai és nyugat-európai társaiktól, mert ott az életkor 25-35 év között alakul.

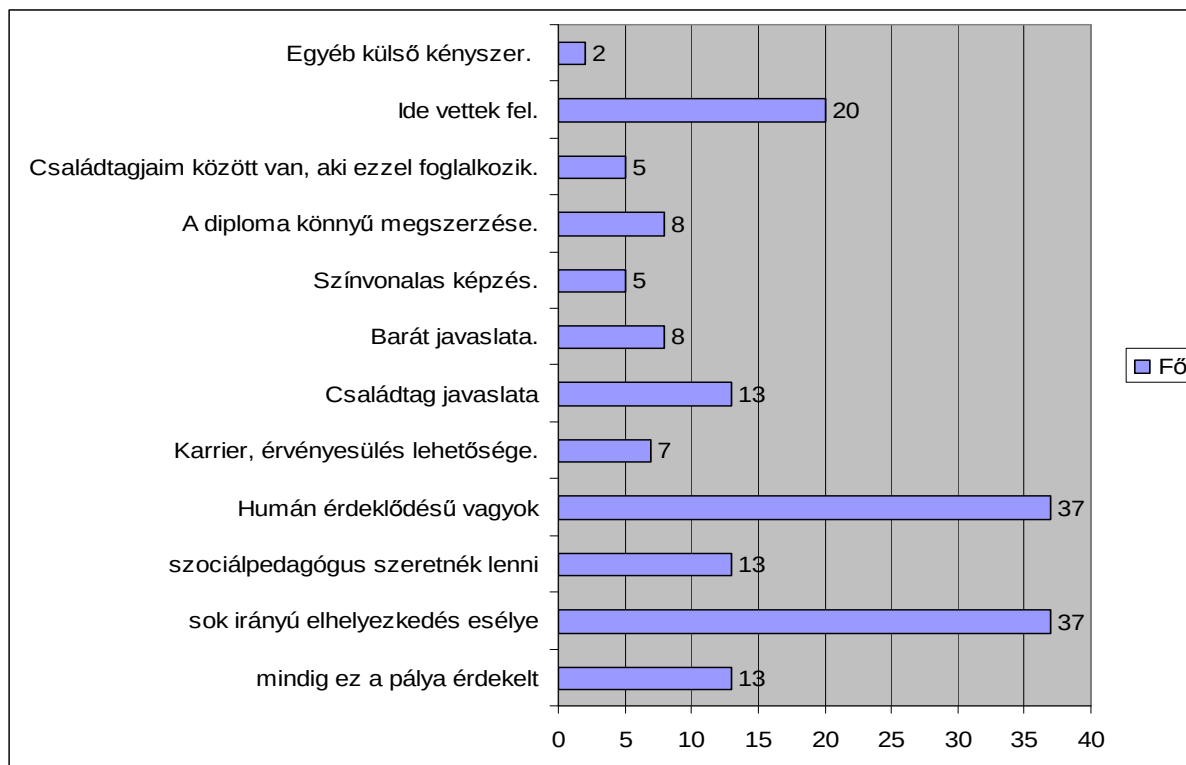
8. ábra A szakot érintő információ megszerzésének módja. (N=64. Az ábra a kérdőívek alapján saját készítés.)

A 8. ábrán látható, hogy a hallgatók a képzésről elsődlegesen a felvételi tájékoztatóban szereztek információt a jelentkezők. Ez egyezést mutat Benkő (2009) kutatásának eredményeivel (8. ábra). Ezek az eredmények is igazolják azt, hogy a felsőoktatásba való jelentkezés manapság családi vagy egyéni ügy marad. A középiskolákban nincs olyan szakember, aki segítene a pályaválasztásban, átlátná a felsőoktatás kínálatát, helyzetét és megfelelő tanácsokat tudna adni. Ezen szakemberek jelenléte fontos a társadalmi mobilitás szempontjából, hiszen, ha az oktatás a magasabb társadalmi rétegbe való jutás egyik útja, akkor ezek a szakemberek, pont azon társadalmi rétegeknek tudnának segítséget nyújtani, akik nem látják át ezeket az összefüggéseket, s nem is tudják, mennyire meghatározó milyen iskolába jár gyermekük (8. ábra).

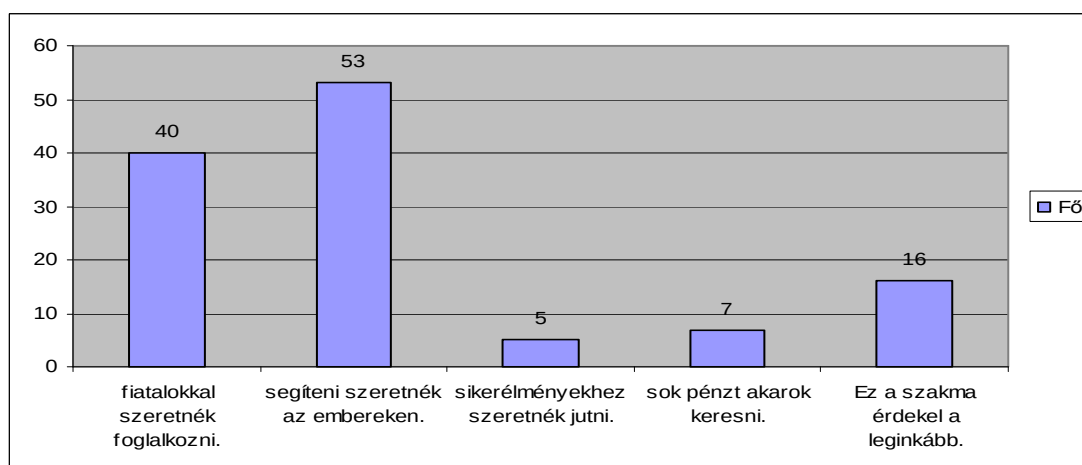
A pályaválasztásban szerepet játszó tényezők vizsgálatakor a következő eredményeket kaptuk (9. ábra): a hallgatók közül csak 13 fő válaszolta azt, hogy szociálpedagógus szeretett volna lenni, s ugyanennyi azoknak a száma, akiket mindig ez a pálya érdekelt. Ennek ellenére a hallgatók 80%-a szeretne később ebben a szakmában dolgozni. A hallgatóknak 58%-a vallotta magát humán érdeklődésűnek, s ugyanennyi azok aránya, akik azért választották ezt a szakot, mert úgy gondolják, hogy sok területen lehet elhelyezkedni vele (9. ábra).

9. ábra A pályaválasztás során szerepet játszó tényezők. (N=64. Az ábra a kérdőívek alapján saját készítés.)

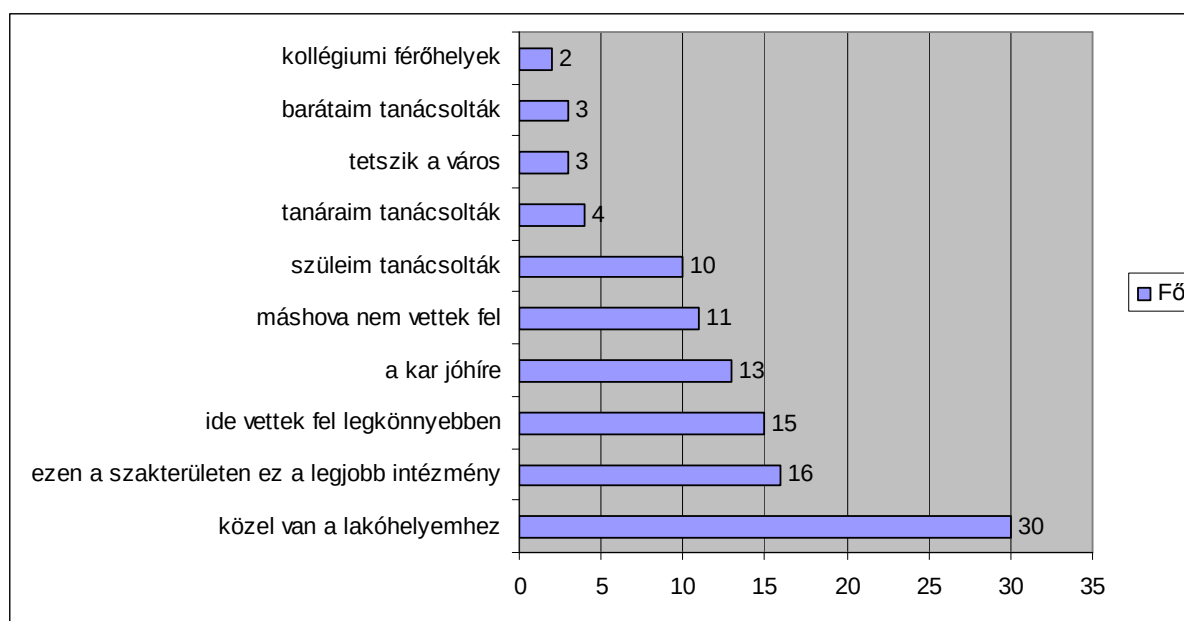
Mondatkiegészítéssel vizsgáltuk még, hogy ki miért szeretne szociálpedagógus lenni, több választ is lehetett választani. 53-an jelölték be pályaválasztásuk fő okaként azt, hogy segíteni szeretnék az embereken, 40-en pedig, hogy fiatalokkal szeretnék foglalkozni (10. ábra).

10. ábra. Azért szeretnék szociálpedagógus lenni, mert... (N=64. Az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

Úgy gondolom, hogy ez is azt mutatja, hogy azok, akik ide érkeznek, elsődlegesen segítő szakmában szeretnének dolgozni, s ez akár lehetne a szociális munka is, s kevésbé tartják fontosnak azt, hogy fiatalokkal szeretnének foglalkozni. Ez az eredmény azt mutatja, hogy a hallgatók nem tesznek egyértelmű különbséget szociális munka és szociálpedagógia között. Szociális munkás szak nappali tagozaton a régió belül még Nyíregyházán van (az egyetem egészségügyi karán), s mint az intézmény választásának során szerepet játszott tényezők is mutatják, a hely közelsége nagyon fontos indok (11. ábra). A kérdőívünkben nappali tagozatos hallgatókat vizsgáltunk, amit azért fontos megemlíteni, mert szociális munkás szak a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitikai Intézetében is van levelező munkarendben.

11. ábra. Az intézmény választásának okai. (N=64. Az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

7.3. Pályaelhagyás, munkavállalás

A válaszadók közül 11 fő válaszolta azt, hogy nem szeretne később ebben a szakmában dolgozni. Ezekre a hallgatókra jellemző, hogy a másod- illetve harmadévről kerülnek ki, s csak 1 fő van, aki elsőéves. Elmondható még róluk az, hogy az első három helyen jelölték meg felvételi jelentkezésük során ezt a szakot, de arra, hogy szociálpedagógusok szeretnének lenni, azt válaszolták, hogy nem. Ez is azt a megállapítást erősíti, hogy az, aki egy adott szakra jelentkezik, nem biztos, hogy dolgozni is szeretne benne. Ennek egyik oka lehet az, hogy csak egy diplomát szeretne, s ehhez egy könnyen teljesíthető

képzést választ. Másik oka lehet az is, hogy saját önértékelésének megfelelően választ pályát, s nem olyan szakra jelentkezik, amely tényleg érdekli, hanem olyanra, amit úgy érez, el tud végezni. A hallgatók elbeszéléséből azt is tudjuk, hogy sokan egy lépcsőfoknak tartják ezt a szakmát az eredeti céljukhoz. (pl. pszichológia, kriminalisztika, rendőri pálya): ezt bizonyítják a nyitott kérdésre adott válaszok is.

A hallgatók kis százaléka dolgozik tanulmányai mellett. 12 fő rendszeresen végez fizetett munkát, de csak nyaranta. Fontos megjegyezni, hogy az órarend nem teszi lehetővé az év közbeni munkavállalást az alacsonyabb évfolyamokon, ugyanakkor az sem, hogy alacsonyak az évfolyamszámok, vagy a csoportbontások. Ebből 10 lány, kettő fiú. 6 fő államilag támogatott, ugyanennyi költségtérítéses képzésen van. Nincs jelentősége annak, hogy melyik évfolyamba járnak ezek a hallgatók, minden évfolyamról előfordulnak. Feltételeztük, hogy a felsőbb évfolyamokon magasabb azok száma, akik dolgoznak, de nem figyelhető meg ilyen. Az okok között a szülőktől való függetlenedés vágya és az anyagi kényszer szerepel. A dolgozóknak fele vallotta azt, hogy a családjuk becsült anyagi helyzete közepes. Összes hallgatókat tekintve elmondhatjuk, hogy a megkérdezett hallgatók 49%-a vallotta azt, hogy a családjuk anyagi helyzete közepes, így ez úgy gondoljuk, nem tekinthető a munkavállalók szempontjából a munkavállalás fő indokának.

7. 5. Elégedettség

Megvizsgáltuk a hallgatók elégedettségét a főiskola szolgáltatásaival kapcsolatban. Azt feltételeztük a hallgatók elbeszélése alapján, hogy a legkevésbé az órarenddel és a tanárok felkészültségével lesznek megelégedve, s leginkább a gyakorlattal. (5. táblázat)

5. táblázat Elégedettség mértékének átlaga, évfolyamos bontásban. (N=64. A táblázat a kérdőívek eredményei alapján saját készítés.)

Mennyire vagy elégedett...	I.évfolyam	II.évfolyam	III. évfolyam
a tanárok felkészültségével	4,63	3,54	3,70
a tereptanárok, gyakorlatvezetők felkészültségével	4,40	3,61	3,90
a gyakorló terepekkel	4,33	3,67	4,00
a tantárgyi kínálattal	4,31	3,11	3,60
az órarenddel	4,13	3,18	3,70
a könyvtár szolgáltatásaival	4,00	3,29	3,53
az előadások színvonalával	4,00	2,11	2,65
a nyelvoktatással	3,88	2,96	2,85
a kollégiumi körülményekkel	3,80	3,36	3,50
a tanulmányi osztály munkájával	3,73	2,57	2,75
a tanulmányi ösztöndíjjal	3,69	2,61	2,63

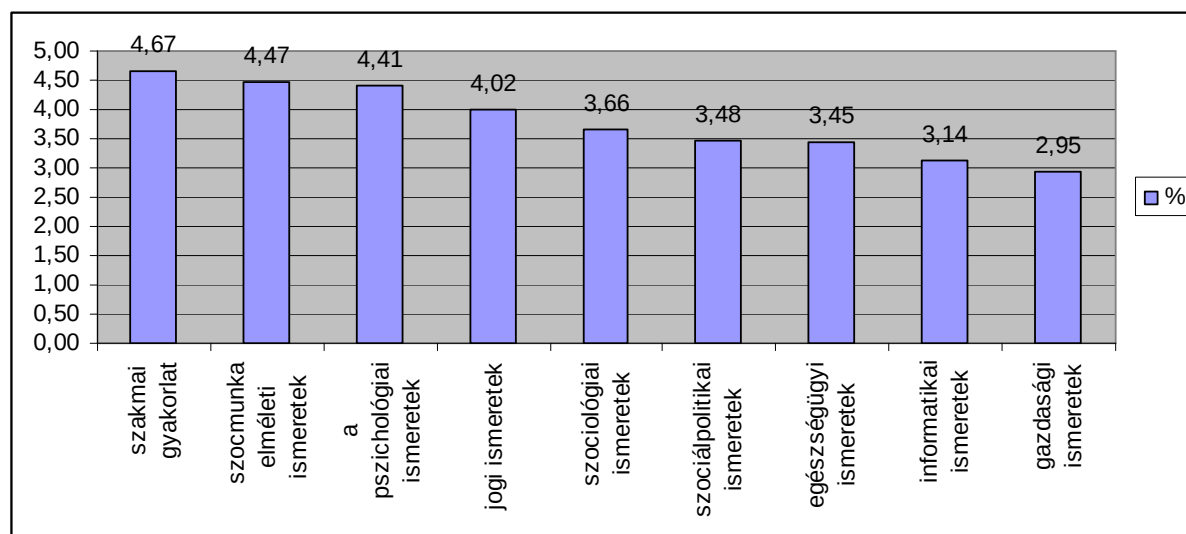
a jegyzet-ellátottsággal	3,44	2,86	3,05
a szociális juttatásokkal	3,43	2,61	2,65
a főiskolai étkezési lehetőségekkel	3,27	3,00	2,65
a számítógépes oktatással	3,00	2,75	2,75

Az I. éves hallgatók adták a legmagasabb pontszámokat, ami azt jelzi, hogy az idő előrehaladtával a hallgatók elégedettsége csökken. Ami nem teljesen igaz, mert a legnegatívabb értékelés a II. évesektől született. Az évfolyamok sajátos mikroklímával rendelkeznek, sajátos értékeket és attitűdöket generálhatnak, ez is közre játszhat a másodévesek értékelésénél. Míg ők a gyakorló terepeket 3,67-re értékelték, addig az egy évfolyammal felettük járók 4-esre. Ez jelezheti azt, hogy a hallgatók egyfajta elképzeléssel érkeznek a főiskolára, s nagy lelkesedéssel vetik magukat az új tapasztalatokba, de később csalódnak. Ez a csalódottság lehet indoka a másodévesek negatív ítéletének.

A nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján a hallgatók a nyelvoktatás színvonalával nincsenek megelégedve, szeretnének jobban és többet tanulni, sokuk nem rendelkezik még nyelvvizsgával, s a kötelező nyelvi órák mellett tanfolyamra is járnia kell, hogy sikeres nyelvvizsgát tehessen. A képzés negatívumának az órarendet tartották, melyet minden évfolyam és szak számára a tanulmányi osztály állít össze. Sok lyukas óra van, amelyek folyamán nem tudják a hallgatók elfoglalni magukat, sokszor négy órát is várniuk kell két előadás között. Negatívumnak tartják, hogy Hajdúböszörmény nem Debrecen, vagyis, nincsenek olyan lehetőségek a szabadidő eltöltésére, s Debrecen sincs elég közel ahhoz, hogy át tudjanak járni. Az elgondolásunk azon része bejött, hogy a legkevésbé a hallgatók az órarenddel elégedettek.

A gyakorlatokkal kapcsolatosan nagyon sok kedvező értékelés érkezett, ezt tartják sokan a képzés legnagyobb pozitívumának. A képzés 6+1 féléves, mely során 6 féléven keresztül gyakorlatra járnak a hallgatók, így biztosítva széles rálátást a szociális ellátórendszerrel és a szociálpedagógus gyakorlati teendőire. A gyakorlati jelleg megvalósulni látszik, s ez lenne a szak egyik lényege. A sokrétű elméleti tudást, melyet tanulmányaik során szereznek, hasznosnak és jónak tartják a hallgatók. Az alapképzés során a következő ismeretkörök tartoznak a törzsanyagba: szociális ismeretek, pszichológia, pedagógia, jog, társadalomismeret, egészségügyi alapismeretek, igazgatási ismeretek. A hallgatók által leginkább preferált tárgyak a szociális munka elmélete és gyakorlata illetve a pszichológiai ismeretek. A legkevésbé fontosnak a gazdasági és informatikai ismereteket tartják. (12.ábra)

12.ábra, A hallgatók véleménye szerint a szociális szakma szempontjából fontos tantárgyak. (N=64. Az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

7. 6. A hallgatók jellemző tulajdonságai

Azt feltételeztük, hogy a hallgatók attól függetlenül, hogy nem segítő szakmát szeretnének tanulni, rendelkeznek a segítőik számára fontos tulajdonságokkal. Fónai (2005) korábbi véleményét véve, hogy egy hosszú fejlődési szakasz előzi meg a felsőoktatásba való bekerülést, mely során kialakulnak a szakmai értékek, elvárások, szándékok, irányultságok, úgy gondoljuk, hogy a képzés, melyben nagy hangsúlyt fektetnek az önismeretre és a személyiségtréningre, elősegítik a szociális szakmákhoz kellő segítő attitűd kialakulását. (6. táblázat) A Super-féle kérdőív egy-egy értékkategóriája 3-15 pontig adható értékeket vehet fel. A korábbi vizsgálatok (Fónai 2005, Szilágyi 1987, Kiss, 1999) alapján az átlagértékek min 7-8 és max. 12-13 átlagértékeket vesznek fel, így 5 pontnyi tartományban helyezkedik el a 15 érték, minek következtében a különbségek gyakorlatilag statisztikailag elhanyagolhatóak. Ezért a korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan az értelmezések során az értékkörök átlagainak rangsorait alkalmaztuk.

6.táblázat A válaszadókra jellemző tulajdonságok évfolyam szerinti felosztásban, skála átlag (N=64. Az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

	I. évfolyam	II.évfolyam	III.évfolyam
tekintélytisztelő	3,88 1.	3,46 6.	3,60 5.
társaságkedvelő	3,88 2.	3,64 2.	3,55 6.
gyermekszerető	3,81 3.	3,64 3.	3,85 1.
őszinte	3,75 4.	3,64 4.	3,50 8.
empatikus	3,63 5.	3,68 1.	3,80 2.
rugalmas	3,56 6.	3,32 9.	3,50 7.
fegyelmezett	3,56 7.	3,39 8.	3,45 9.
kitartó	3,50 8.	3,50 5.	3,75 3.
határozott	3,44 9.	3,00 12.	3,15 12.
kreatív	3,38 10.	3,07 11.	3,35 11.
igazságos	3,38 11.	3,43 7.	3,70 4.
szuggesztív	3,19 12.	3,00 13.	2,70 14.
szociálisan érzékeny	2,88 13.	3,22 10.	3,40 10.
kudarctűrő	2,75 14.	2,64 14.	3,00 13.
versengő	2,69 15.	2,39 17.	2,55 15.
dekoncentrált	2,13 16.	2,25 18.	2,15 17.
bizalmatlan	2,06 17.	2,50 15.	2,10 18.
zárkózott	1,94 18.	2,18 19.	1,95 19.
félénk	1,69 19.	2,43 16.	2,35 16.
cinikus	1,50 20.	1,96 20.	1,60 20.

Megfigyelhető, hogy az első évfolyamon az empátia az ötödik helyen szerepel, de a második és harmadik évfolyamon már az első kettő helyen szerepel. Ebből feltételezhetjük azt, hogy tanulmányai előrehaladtával a hallgatók elsajátítanak, fejlesztenek olyan képességeket, tulajdonságokat, melyekre később munkájuk során szükség lesz. Az első évfolyamos diákok legmagasabbra a tekintélytisztelő itemet értékelték, ami lehet, hogy az életkori sajátosságokból ered, hiszen ők pályakezdők egy új intézményben. Érdekes, hogy az őszinteség a harmadik évfolyamosoknál a nyolcadik helyen szerepel, míg a korábbi évfolyamok a negyedik helyre tették. Ez azért is érdekes, mert, ahogy fentebb említettük, Lüssi szerint az őszinteség fontos tulajdonsága a szociális szakembernek. A legkevésbé a cinikusság jellemző mindhárom évfolyamra, s a félénk és zárkózott is a rangsor aljára került. A legjellemzőbb a gyermekszerető, társaságkedvelő. A képzés során az oktatók nagy hangsúlyt fektetnek az önismeretre és személyiség fejlesztésre. Ez látszik azon, hogy a harmadik évfolyam hallgatói az első három helyre a gyermekszerető, empatikus és kitartó tulajdonságokat tették.

7.7. Munkaértékek

A Super (1957) által kidolgozott munkaérték-elmélethez kapcsolódó kérdőívet is felhasználtuk kutatásunk során - hasonlóan Fónai, Zolnai és Kiss (2005) kutatásához. Ez a pályafejlődés-elmélet együtt kezeli a fejlődés-lélektani jelenségeket, a pályaválasztás, a szakmai beválás és a szakmában végzett tevékenység folyamatát. Az elmélet lehetőséget ad a személyiség és az őt körülvevő világ összekapcsolására és a kulturális hatások bemutatására. A Super-féle kérdőív 45 iteme 15 értékkörbe sorolható. Az egyes értékkörök választása egy-egy szakmát jellemez. Ideális esetben más-más értéket választ egy szociálpedagógus, egy banki menedzser vagy egy katonatiszt. Az értékkörök sorrendje azt is megmutatja, hogy mik a fő szervező értékkörei az egyes szakmáknak, és melyek a legkevésbé fontos szempontok a szakma szempontjából. A preferált munkaértékek tükrözik a hallgatók szakmai identitásának alakulását, de képet alkothatunk a képzésről és a szakmáról is.

A vizsgálat során kapott értékeket (7. táblázat) Fónai, Zolnai és Kiss (2005) kutatásával vetjük össze, melyben a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjába bekerült hallgatók mintegy 70%-a vett részt.

7. táblázatA teljes minta értékválasztásainak a tendenciái a DE-GYFK hallgatói között (N=64, Az ábra a kérdőívek eredményei alapján saját készítés)

Értékkör	Ranghely	Átlag
Altruizmus	1.	13,19
Változatosság	2.	12,89
Társas kapcsolatok	3.	12,49
Önérvényesítés	4.	12,33
Biztonság	5.	12,27
Presztízs	6.	12,14
Függetlenség	7.	12,02
Fizikai környezet	8.	11,92
Hierarchia	9.	11,63
Anyagi javak	10.	11,56
Kreativitás	11.	11,54
Munkateljesítmény	12.	11,05
Esztétikum	13.	10,77
Szellemi ösztönzés	14.	10,76
Irányítás	15.	10,48

8. táblázat Fónai és munkatársai által kapott eredmények a DETEP-es hallgatók körében végzett vizsgálat során (Fónai, Zolnai és Kiss (2005) A hallgatók munkaérték preferenciái (N=1346))

Értékkör	Ranghely
Társas kapcsolatok	1
Változatosság	2
Önérvényesítés	3
Kreativitás	4
Biztonság	5
Szellemi ösztönzés	6
Fizikai környezet	7
Presztízs	8
Altruizmus	9
Függetlenség	10
Munkateljesítmény	11
Hierarchia	12
Anyagiak	13
Esztétikum	14
Irányítás	15

Az általunk kapott eredmények szerint a hallgatók magasra értékelik az altruizmus, a változatosságot és a társas kapcsolatokat. Fónai 2001-2005-ig tartó vizsgálati időszakában szakmától függetlenül magasra értékelték a jó kapcsolatokat, változatosságot, az önérvényesítést. Fónai, Zolnai és Kiss (2005) azt a megállapítást tette, hogy ezek az eredmények a munka önmegvalósításként és örömként való megfogalmazását jelentik. Fontos felhívni a figyelmet az életkori sajátosságokra, a vizsgált személyek a szocializációjuk elején állnak, s értelmiség szerepvállalás, szakmai identitás nem jelenik még meg. Ez a megállapítás azért érdekes, mert a szociálpedagógus hallgatók körében az altruizmus még az évfolyamok szerinti bontásban is mindig az első helyen jelenik meg. Az altruizmus felértékelése hasonlóan magasan pozícionált az egészségügyi szakirányhoz tartozó karokon, mint a szociális képzések területén, ez a klasszikus egyetemi képbe nem fér bele. A Természettudományi Kar esetében az altruizmus az utolsó helyre került. A nemzetközi vizsgálatokból (Fónai, Kiss és Fábián 1998) kiderült, hogy a finn, magyar és olasz hallgatók mind a preferált értékkörök közé sorolták az altruizmust, csak a német hallgatóknál került a már majdnem teljesen elutasított értékkörökbe. Viszont a társas kapcsolatokat, a változatosságot és az önérvényesítést a szociálpedagógusok is előre sorolták, hasonlóan más karok hallgatóihoz.

A kreativitással kapcsolatban még megjegyeznénk, hogy a jellemző tulajdonságok vizsgálatánál is elég alacsony helyre került, ami meglepő, mert szociális szakemberként a problémamegoldás során a kreativitás egy fontos tulajdonság. A kreativitás olyan érték, melyet a

magasan iskolázott réteg preferál, mely a Fónai és munkatársai által végzett DETEP-es kutatásban (Fónai, Zolnai és Kiss (2005)) is látszik, a magasabb presztízzsel rendelkező karok hallgatói a kreativitást is magasabb helyre tették a rangsorban.

8. Összegzés

Az volt a dolgozat célja, hogy a hajdúböszörményi szociálpedagógus képzést belehelyezzük a hazai felsőoktatás átfogó folyamataiba. Ennek érdekében elemeztük az expanzió jelenségét, amely a szakot választók létszámát is alakította, az ide kapcsolódó diplomák piaci értékét és megpróbáltuk kideríteni, hogy mivel jellemezhetők a nem-tradicionális hallgatók. Megvizsgáltuk, hogy milyen hatással volt ezen hallgatók megjelenése a felsőoktatásra, s hogy a társadalmi státusz összefügg-e az értékpreferenciákkal, meg azt is, hogy a szociálpedagógusok milyen értékekkel kell, hogy rendelkezzenek. Megvizsgáltuk, hogy mi a különbség a szociális munka és szociálpedagógia között, mi jellemző a szociális képzésekre. Megnéztük, hogy mit takar a szociálpedagógia, s a munkaerőpiac mely területein lehet elhelyezkedni vele. Tanulmányoztuk az előzetes kutatásokat, s ezeket összevetettük a saját eredményeinkkel.

A vizsgálatok során azt találtuk, a tömegesedés, az új hallgatók megjelenése a felsőoktatást új követelmények elé állította, ami természetesen a hagyományos értékek súlyának és jellegének megváltozásával járt. A tömegessé vált felsőoktatás hallgatói tudásukat, társadalmi helyzetüket, motivációjukat, igényeiket tekintve jóval heterogénebb csoportot alkottak, mint a hajdani elitoktatásba bekerült hallgatók. (Veroszta 2010) Inglehart (2000) elmélete szerint, egyes társadalmi rétegek értékét a hiány határozza meg, akkor az új nem-hagyományos hallgatói réteg új értékeket hozott az oktatási rendszerbe. Számukra, ezen elmélet szerint, a materiális értékek fontosabbak, így a pályaválasztásukban jelentős szerepet játszik a szakma által elérhető javak és társadalmi státusz. Ugyanakkor az is szempont, hogy a társadalmi státuszukból eredő hátrányokkal kerülnek az oktatási rendszerbe, s a felsőoktatásba is, ezek a hátrányok pedig nem segítik elő az magas presztízzsel rendelkező szakokra való bejutást. Így a nem-hagyományos hallgatók elsődlegesen az alacsony társadalmi megbecsüléssel bíró szakokra kerülnek.

A kutatás összegzéseként elmondhatjuk, hogy az első hipotézisünk, miszerint az általunk vizsgált hallgatók a nem-hagyományos hallgatók közzé tartoznak, igazolódott. A hallgatók a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán elsődlegesen a nem-tradicionális hallgatók közzé tartoznak, s elsőgenerációs értelmiségiek lesznek. Szüleik végzettségét tekintve elsődlegesen szakmunkás (édesapa) és gimnáziumi érettségi (édesanya) a tipikus. A második hipotézisünk, miszerint a hallgatók nem szociálpedagógusok szeretnének lenni, részben igazolódni látszott. A hallgatók 58,7%-a elsőként helyen jelölte meg a szociálpedagógiát a felsőoktatásba való jelentkezés során, de csak 13 hallgató válaszolta azt, hogy szociálpedagógus szeretne lenni, s mindig ez a pálya érdekelte. Úgy látjuk az eredmények alapján, hogy az ide érkező hallgatók segítőtudattal rendelkeznek, s más segítőtudatú pályán is el tudnák magukat képzelni. A lakhely közelsége volt az egyik meghatározó a pályaválasztás során. A harmadik hipotézisünk is igazolódott, miszerint az idejövő hallgatók rendelkeznek azokkal a tulajdonságokkal, melyek segítik őket abban,

hogya ha ezen a pályán maradnak, jó szakemberek legyenek, bár azt nem tudtuk megállapítani, hogy miért van így. Feltételezzük, hogy a társadalmi háttér és a képzés hatása segít ezeknek a tulajdonságoknak a kialakulásában vagy fejlődésében, de ez nem nyert egyértelmű bizonyítást.

Úgy gondoljuk, hogy a képzés és a szakma színvonalát növelné a felvételi során egy alkalmassági vizsga, mely lehetővé tenné a hallgatóknak, hogy kicsit közelebbi képet kapjanak az általuk választott szakról, s szakmailag elkötelezett hallgatókkal dolgozhassanak az oktatók, ugyanakkor ez kiszórná azokat a hallgatókat, akik úgymond „ide csöppennek” a felvételi eljárás során. Mivel nem jelenthetjük ki, hogy a képzés során nem válnak az eredetileg nem elkötelezett hallgatók jó szakemberekké, ezért nem támogathatjuk teljes meggyőződéssel az alkalmasság vizsgálatát. Véleményünk szerint az előzetes felmérés lehetővé tenné, hogy azok a hallgatók, akik a képzés során kiesnek, mert úgy gondolják, még sem való nekik ez a pálya, segítené, hogy ne legyen idővesztésük a diploma megszerzése során. Tehát, arra gondolunk, hogy azáltal, hogy a hallgatók eltöltenek egy bizonyos időt egy képzésben, melyet nem fejeznek be, az egy idővesztést jelent, mert ennyivel később sikerül számukra megfelelő képesítést szerezniük. A hallgatók visszajelzése során szeretnék, ha az órarend alakításába nekik is beleszólásuk lenne, mert nem tartják jónak a tanulmányi osztály által kiadott órarendet. Ugyanakkor elismerjük azt, hogy az évfolyamok alacsony létszáma nem teszi lehetővé ezt, vagyis inkább úgy gondoljuk, a Debrecenben található nagy egyetemen a magasabb hallgatói létszám miatt egyszerűbb ezt megszervezni.

Irodalom

Andorka Rudolf (1997) Bevezetés a szociológiába. Budapest, Osiris kiadó.

Archer, Margaret S (1979) Social Origins of Educational Systems 1979. London, Sage Publications
in: Péter Lilla: Reform és visszhangok. Doktori (Ph.D) értekezés tézisei, 2006)

Bösze Viktória (2005) Felsőoktatási expanzió: tények és interpretációk. In: „Átalakulási folyamatok Közép-Európában” konferencia, Széchenyi István Egyetem, 2009, Győr

Benkő Brigitta (2009) Szociálpedagógia szakos hallgatók a felsőoktatásban és a munkaerőpiacon Doktori (Ph.D) értekezés. Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Neveléstudomány, 2009.

Budai István (2003): „szakmai identitásban megerősödve lépjen ki a gyakorlatba”. Esély 2004/1 61–79. p.

Engler Ágnes – Tőzsér Zoltán – Szilágyi Györgyi (2012) A felsőoktatás tömegesedése, különös tekintettel a nem nappali tagozatos hallgatókra a Bihar-Bihar tanulórégióban, 1990-2010 In: Hungarian Educational Research Journal (HERJ)

A felsőoktatási rendszer változásai (2009) www.ksh.hu. III. évfolyam 15. szám. 2009. március 03. 2009/15.

Ferge Zsuzsa (1969) Társadalmunk rétegződése. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Fónai Mihály (1998) Szociális munkás szakos hallgatók pályaképe. In. Fónai Mihály szerk.: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar Tudományos Közleményei I. Nyíregyháza. 301-329.p.

Fónai Mihály – Fábián Gergely (1999) Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének nemzetközi összehasonlítása In. Lukács Zsolt – Fónai Mihály – Fábián Gergely szerk.: „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs – Szatmár – Bereg megyében. Nyíregyháza – Salgótarján. DOTE EFK – NKK. 251-275.p

Fónai Mihály – Kiss János – Fábián Gergely (1999) Szociális munkás hallgatók pályaképének néhány eleme. Esély 1999/1. 114-133.p.

Fóna Mihály – Pattyan László – Szoboszlai Katalin (2001) Szociális munkások pályaképének néhány eleme. Esély 6. 89-109.p

Fónai Mihály - Zolnai Erika - Kiss János (2005) A hallgatók munkaérték preferenciái, In: Pusztai Gabriella (szerk.) Régió és oktatás európai dimenzióban. Debrecen, Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete Debrecen 2005.

Heller Ágnes (1970) A szándéktól a következményig. Budapest, Magvető.

Hrubos Ildikó – A felsőoktatás dilemmái a tömegessé válás korszakában, Oktatókutató intézet, Educatio füzetek, Budapest 1999

Hunyadi György (2006) A szociálpszichológia történeti olvasatai ELTE Eötvös K., cop. 2006, Budapest

Keller Tamás (2008) Értékrend és társadalmi pozíció. In.:Füstös L, Guba L, Szalma I Szerk.: Társadalmi regiszter 2008/1, pp.47-77

Kiss János (1998) Munkaérték preferenciák összehasonlító vizsgálata szociális munkáshallgatóknál In. Fónai Mihály szerk.: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar Tudományos Közleményei I. Nyíregyháza. 441-434.p.

Kiss János (1999) Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak nemzetközi összehasonlítása In. Lukács Zsolt – Fónai Mihály – Fábián Gergely szerk.: „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs – Szatmár – Bereg megyében. Nyíregyháza – Salgótarján. DOTE EFK – NKK. 251-275.p

Kolosi Tamás (1987): *Tagolt társadalom*. Budapest, Gondolat Kiadó.

Kozák Kökény (2010) A felsőoktatási továbbtanulás demográfiai vonatkozásai, Felsőoktatási füzetek, Műhely. 29-38. p

Kozma Tamás (1998) Expanzió. EDUCATIO 1998/1. 5-18.p.

Kozma Tamás –Tomasz Gábor (2000) Szociálpedagógia Szöveggyűjtemény. Budapest, Osiris Kiadó.

Lüssi, P. (1997) A rendszerszemléletű szociális munka gyakorlati tankönyve. Budapest. HÍD Alapítvány – Párbeszéd alapítvány

Maslow, A. H. (2003) A lét pszichológiája felé. Ursus Libris. Budapest.

MASLOW, A. H. (1954): *Motivation and Personality*, New York, Harper and Row. (Keller Tamás: Értékrend és társdalom. 2008)

Nagy Krisztina (2008) Segítő hivatást választó hallgatók pályaaorientációja a „Partiumban”, Doktori (Ph.D) értekezés, Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Humántudományok Doktori Iskola, A nevelés és művelődés társadalom-történeti összefüggései, Doktori Program, 2008

Pearson G. (1973) Social work as the privatized solution of public ills, British Journal of Social Work. 3.sz. 209-227. p.

Sárkány Péter (2012) Szociálpedagógia elméletek. Budapest, Jel Kiadó.

Talyigás Katalin - Hegyesi Gábor (1996) A szociális munka elmélete és gyakorlata, Általános szociális munka, 1 kötet. Budapest Semmelweis 163.o – 180.p.

Temesváry Zsolt (2010) A szociális szakképzések helyzete a mai magyar felsőoktatásban (2010) Kapocs, IX. évf. 1. sz.

Tőzsér Zoltán (2012) A „nem-tradicionális” hallgató. A nemzetközi szakirodalom tanulságai In: Iskolakultúra 2012. 1. (89-94. p.)

Váriné Szilágyi Ibolya (1987) Az ember, a világ és az értékek világa. Budapest, Gondolat Könyvkiadó

Veroszta Zs. (2010): *Felsőoktatási értékek – hallgatói szemmel. A felsőoktatás küldetésére vonatkozó hallgatói értékstruktúrák feltárása*. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológiai Doktori Iskola, 2010.

Zsubrits Attila (2007): A gyermekkori kötődések motívumai, Új pedagógiai szemle 57. évf. 7-8. sz 16-22..p.

Elektronikus források:

FELVI adatbázis http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok/elmult_eveke

Gyermekek és fiatalok munkáról alkotott képe napjainkban, Körvonal Alapítvány, 2008
korvonalalapitvany.hu/letoltes.php?d_id=10 (Letöltés: 2012. 12. 20.)

Medgyesi Márton (2006) Az oktatás társadalmi és gazdasági környezete, Jelentés a magyar közoktatásról <http://www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar/1-oktatas-tarsadalmi-090617-1> (Letöltés: 2012. 12. 10.)

A Statisztikai Tájékoztató – Oktatási Évkönyv 2010/2011 -
<http://www.kormany.hu/download/4/45/50000/Oktat%C3%A1si%20%C3%89vk%C3%B6nyv-2010.pdf> (Letöltés: 2012. 12. 18.)

Törvények:

1/2000 SzCsM

2/1994. (I. 30) népjóléti minisztériumi rendelet

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet

Melléklet

Kérdőív

Tisztelt válaszadó!

Palotás Zsófia, III. éves szociálpedagógus hallgató vagyok. Kérlek, hogy az alábbi kérdőív kitöltésével segítsd a TDK-s dolgozatom elkészülését! Nem léteznek jó és rossz válaszok, csak a te személyes véleményedre vagyok kíváncsi. A kérdőív kitöltése anonim és önkéntes.

1.Kérlek, add meg a nemedet:

☐ fiú ☐ lány

2. Kérlek, add meg életkorodat! _____ év

3. Kérlek, írd be, hányadik évfolyamra jársz: _____ évfolyam

4. Kérlek, írd be, milyen finanszírozási formában folytatod tanulmányaidat?

- ☐ Költségtérítéses
- ☐ Állami finanszírozott

5. Hol laksz ebben a tanévben?

- ☐ kollégiumban
- ☐ albérletben
- ☐ szüleimmel együtt
- ☐ saját lakásban
- ☐ egyéb,éspedig: _____

6. Mi az állandó lakóhelyed településtípusa?

- ☐ tanya, község
- ☐ kisebb város
- ☐ megyeszékhely, főváros
- ☐ egyéb: _____

6. Mennyi pénzzel gazdálkods havonta átlagosan?

- ☐ 20 ezer forint alatt
- ☐ 21-40 ezer forint között
- ☐ 41-60 ezer forint között
- ☐ 61-80 ezer forint között
- ☐ 81-100 ezer forint között

- ☐ 101-120 ezer forint között
- ☐ 120 ezer forint felett

7. Részesülsz valamilyen ösztöndíjas támogatásban? Nem válasz esetén ugorj a 12. kérdésre.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

8. Ha igen, körülbelül milyen összegben?

- ☐ 5000 – 10.000 forint között
- ☐ 10.001 - 20.000 forint között
- ☐ 20.001 - 30.000 forint között
- ☐ 30.001 – 40.000 forint között
- ☐ 40.001 – 50.000 forint között
- ☐ Több mint 50.000 forint

9. Részesülsz-e egyéb támogatásban? Pl. szülők, rokonok

- ☐ igen
- ☐ nem

10. Van diákhitel?

- ☐ igen
- ☐ nem

11. Dolgozol-e a tanulmányaid mellett? Ha nem, ugorj a 16.kérdésre.

1. igen, de csak nyaranta
2. igen, rendszeresen végzek fizetett munkát
3. igen, alkalmasszerűen végzek fizetett munkát
4. igen, dolgozom, de nem fizetett munkát végezek

12. Ha dolgozol, mi ennek az oka? Több válasz is lehetséges!

1. anyagi kényszer
2. szüleimtől való anyagi függetlenedés vágya
3. önmegvalósítás
4. szakmai ambíció
5. tapasztalatszerzés vágya
6. kötelező szakmai gyakorlat (ha fizetést is kaptál érte)
- 7.egyéb:_____

13. Amikor felvételiztélt hányadiknak jelölted meg ezt a szakot? _____

14. Hányadik alkalommal sikerült bejutnod a DE GYFK szociálpedagógia szakára?

_____

15. Mi volt a többi szak, amit megjelöltél, abban az évben, amikor felvételt nyertél ide?

1. hely: _____ szak/intézmény: _____
2. hely: _____ szak/intézmény: _____
3. hely: _____ szak/intézmény: _____
4. hely: _____ szak/intézmény: _____

16. Honnan szereztél tudomást a képzésről? Több válasz is lehetséges.

- ☐ ismerős révén
- ☐ felvételi tájékoztató
- ☐ rokonaim révén
- ☐ hirdetés által
- ☐ interneten
- ☐ egyéb: _____

17. Karikázd be a rád jellemző állítások számát.

A pályaválasztásomban jelentős szerepet játszott, hogy... (több válasz is lehetséges)

1. Mindig is ez a pálya érdekelt
2. Sokirányú elhelyezkedés lehetősége.
3. Szociálpedagógus szeretnék lenni.
4. Humán érdeklődésű vagyok.
5. Karrier, érvényesülés lehetősége.
6. Családtag javaslata.
7. Barát javaslata.
8. Színvonalas képzés.
9. A diploma könnyű megszerzése miatt.
10. Családtagjaim között van, aki ezzel foglalkozik.
11. Ide vettek fel.
12. Egyéb külső kényszer miatt.

19. Miért éppen ezt az intézményt választottad? (több válasz is lehetséges)

1. A kar jó híre miatt.
2. Ezen a szakterületen ez a legjobb intézmény.
3. Közel van a lakóhelyemhez.
4. Tetszik a város.
5. Barátaim tanácsolták.
6. Szüleim tanácsolták.
7. A kollégiumi férőhelyek miatt.
8. Ide vettek fel a legkönnyebben.
9. Máshova nem vettek fel.
10. Tanáraink tanácsolták.

20. Mi a családod véleménye a választott szakkal kapcsolatban?

---

21. A tanulmányaid befejezése után szeretnél ebben a szakmában dolgozni?

☐ Igen

☐ Nem

Nemleges válasz esetén indokold meg a választodat!

---

22. Értékelj a DE GYFK szociálpedagógia képzését az alábbi szempontok szerint. 1: teljes mértékben elégedetlen vagyok, 5 : teljesen elégedett vagyok.

-	hallgatói szociális juttatások	1	2	3	4	5
-	tanulmányi ösztöndíj összege	1	2	3	4	5
-	tanárok felkészültsége	1	2	3	4	5
-	könyvtár szolgáltatásai	1	2	3	4	5
-	jegyzet-ellátottság	1	2	3	4	5
-	kollégiumi körülmények	1	2	3	4	5
-	nyelvoktatás	1	2	3	4	5
-	főiskolai étkezési lehetőségek	1	2	3	4	5
-	gyakorló terepek	1	2	3	4	5
-						
-	terepstanárok, gyakorlatvezetők felkészültsége	1	2	3	4	5
-	számítógépes oktatás	1	2	3	4	5
-	tanulmányi osztály munkája	1	2	3	4	5
-	tantárgyi kínálat	1	2	3	4	5
-	órarend	1	2	3	4	5
-	előadások színvonala	1	2	3	4	5

23. Mi a véleményed a képzésről?

---

24. Mi az, amit hiányolsz a képzésből?

---

25. Mit tartasz a képzés legnagyobb pozitívumának?

---

26. Mi tetszik a legkevésbé a képzésben?

---

27. Véleményed szerint milyenek az elhelyezkedési esélyeid azzal a végzettséggel, amelyet most fogsz megszerezni?

1. nagyon jók
2. inkább jók
3. inkább rosszak
4. nagyon rosszak

28. Ha most kezdenéd a felsőoktatási tanulmányaidat, hová jelentkeznél?

1. ugyanide jelentkeznék
2. nem ugyanebbe az intézménybe, de ugyanerre a szakra
3. ugyanebbe az intézménybe, de más szakra
4. más szakra jelentkeznék más intézményben

29. Az egyes tudományterületek szerinted mennyire fontosak a szakma szempontjából? Értékelj! 1: egyáltalán nem fontos, 5 nagyon fontos.

1. Pszichológiai ismeretek	1	2	3	4	5
2. Szociális munkával kapcsolatos elméleti ismeretek	1	2	3	4	5
3. Szakmai gyakorlat	1	2	3	4	5
4. Szociálpolitikai ismertek	1	2	3	4	5
5. Informatikai ismeretek	1	2	3	4	5
6. Jogi ismeretek	1	2	3	4	5
7. Szociológiai ismeretek	1	2	3	4	5
8. Egészségügyi ismertek	1	2	3	4	5
9. Gazdasági ismeretek	1	2	3	4	5

30. Mely tárgyakat tanulsz szívesen? 1 – nem kedvelem, 2 –közömbös, 3 – szívesen tanulok

1. pszichológiai tárgyak 1 2 3

2. szociológiai tárgyak	1	2	3
3. társadalomtudományi tárgyak	1	2	3
4. egészségügyi tárgyak	1	2	3
5. szociális munka gyakorlata és elmélete	1	2	3
6. jogi tárgyak	1	2	3

31. Válaszd ki a leginkább rád illő állításokat! Több válasz is lehetséges.

Azért szeretnék szociálpedagógus lenni, mert...

1. fiatalokkal szeretnék foglalkozni.
2. segíteni szeretnék az embereken.
3. sikerélményekhez szeretnék jutni.
4. sok pénzt akarok keresni.
5. ez a szakma érdekel leginkább.

32. Úgy gondolom, hogy a szociálpedagógus szakma... (több válasz is lehetséges)

1. segít az embereken
2. hasznos szakma sok sikerélménnyel
3. nagyon megbecsült szakma
4. jól megfizetett szakma
5. biztos álláslehetőséget nyújt

33. A szociálpedagógus munkája azért nehéz, mert...

1. Egyre több szociális probléma van, amiben segíteni kell.
2. nem értékelik eléggé
3. nem fizetik meg eléggé
4. nagy a kiégés esélye
5. az emberek hálátlanok

34. Szerinted mennyire fontosak a szociális munka szempontjából az alábbi tulajdonságok?

1: egyáltalán nem fontos, 5: nagyon fontos.

1. empátia	1	2	3	4	5
2. szakmai felkészültség	1	2	3	4	5
3. érzékenység	1	2	3	4	5
4. megfelelő iskolai végzettség	1	2	3	4	5
5. talpraesettség	1	2	3	4	5
6. kreativitás	1	2	3	4	5
7. önzetlenség	1	2	3	4	5

8.	vonzó megjelenés	1	2	3	4	5

35. Szerinted az alábbi tulajdonságok mennyire akadályozzák a színvonalas munkavégzést?

1: nagyon akadályozza, 2: kicsit akadályozza, 3: nem befolyásolja

1.	másság elutasítása	1	2	3
2.	szakmai felkészültség hiánya	1	2	3
3.	érzéketlenség	1	2	3
4.	merev gondolkodás	1	2	3
5.	önzés	1	2	3
6.	tehetetlenség	1	2	3
7.	iskolai végzettség hiánya	1	2	3
8.	rossz külső	1	2	3

36. Mennyire jellemzőek rád az alábbi tulajdonságok? 1: egyáltalán nem jellemző, 2: nem annyira jellemző,

3: kicsit jellemző, 4 : nagyon jellemző

1. Határozott	1	2	3	4
2. Kudarctűrő	1	2	3	4
3. Versengő	1	2	3	4
4. Rugalmas	1	2	3	4
5. Gyermekszerető	1	2	3	4
6. Tekintélytisztelő	1	2	3	4
7. Kreatív	1	2	3	4
8. Igazságos	1	2	3	4
9. Dekoncentrált	1	2	3	4
10. Zárkózott	1	2	3	4
11. Könnyen meggyőzők másokat	1	2	3	4
12. Cinikus	1	2	3	4
13. Fegyelmezett	1	2	3	4
14. Öszinte	1	2	3	4
15. Félénk	1	2	3	4
16. Társaságkedvelő	1	2	3	4
17. Kitartó	1	2	3	4
18. Empatikus	1	2	3	4
19. Bizalmatlan	1	2	3	4
20. Szociálisan érzékeny	1	2	3	4

37. Jelöld, hogy a saját személyed szempontjából mennyire érzed fontosnak az adott állítás tartalmát! 1:

egyáltalán nem jellemző, 5: teljes mértékben jellemző

OLYAN MUNKÁT SZERETNÉK, AHOL AZ EMBER...

1. szüntelenül új megoldatlan problémába ütközik

1 2 3 4 5

2. másokon segíthet

1 2 3 4 5

3. sok pénzt kereshet

1 2 3 4 5

4. változatos munkát végezhet

1 2 3 4 5

5. szabadon dönthet a saját területén

1 2 3 4 5

6. tekintélyt szerezhet a munkájával

1 2 3 4 5

7. akár művész is lehet

1 2 3 4 5

8. az embert munkatársai befogadják

1 2 3 4 5

9. biztos lehet abban, hogy feladatot kap

1 2 3 4 5

10. megvalósítja önmagát

1 2 3 4 5

11. tisztelheti a főnökét

1 2 3 4 5

12. szép környezetben dolgozhat

1 2 3 4 5

13. nem beszélhet mellé, mert csak jó vagy rossz megoldások léteznek

1 2 3 4 5

14. másokat irányíthat

1 2 3 4 5

15. új elképzeléseket alakíthat ki

1 2 3 4 5

16. valami újat alkothat

1 2 3 4 5

17. objektívan lemérheti munkája eredményét

1 2 3 4 5

18. vezetője mindig helyesen dönt

1 2 3 4 5

19. mindig megfelelő munkával rendelkezik

1 2 3 4 5

20. szebbé teheti a világot

1 2 3 4 5

21. önálló döntéseket hozhat

1 2 3 4 5

22. gondtalan életet biztosíthat magának

1 2 3 4 5

23. új gondolatokkal találkozhat

1 2 3 4 5

24. vezetői képességeire szükség lehet

1 2 3 4 5

25. kényelmes körülmények között dolgozhat

1 2 3 4 5

26. személyes életstílusa érvényesülhet

1 2 3 4 5

27. munkatársai egyben barátai is

1 2 3 4 5

28. biztos lehet abban, hogy munkájáért a többiek megbecsülik

1 2 3 4 5

29. nem csinálja minduntalan ugyanazt

1 2 3 4 5

30. jót tehet mások érdekében

1 2 3 4 5

31. más emberek javát szolgálhatja

1 2 3 4 5

32. sokféle dolgot csinálhat

1 2 3 4 5

33. –re mások felnéznek

1 2 3 4 5

34. jól kijön a munkatársaival

1 2 3 4 5

35. olyan életet élhet, amit a legjobban szeret

1 2 3 4 5

36. nyugodtan dolgozhat (csend, tisztaság, stb.)	1	2	3	4	5
37. mások munkáját is irányíthatja	1	2	3	4	5
38. szellemileg izgalmas munkát végezhet	1	2	3	4	5
39. magas nyugdíjra számíthat	1	2	3	4	5
40. munkájába másnak nincs beleszólása	1	2	3	4	5
41. szépet teremhet	1	2	3	4	5
42. biztos lehet abban, hogy megfelelő munkát kap, ha az adott munka valamilyen okból megszűnik	1	2	3	4	5
43. vezetője megértő	1	2	3	4	5
44. szüntelenül fejlesztheti, tökéletesítheti önmagát	1	2	3	4	5
45. új ötleteire mindig szükség van	1	2	3	4	5

38. Munkavégzés során az alábbiak mennyire fontosak számodra? 1: egyáltalán nem fontos, 4: nagyon fontos

1. Állás biztonsága	1	2	3	4
2. Érdekes munka	1	2	3	4
3. Magas kereset	1	2	3	4
4. Előre jutás	1	2	3	4
5. Társadalomnak hasznos munka	1	2	3	4
6. Önálló munka	1	2	3	4
7. Rugalmas munkaidő	1	2	3	4
8. Munkája másokon segít	1	2	3	4
9. Kicsi legyen az elbocsátás esélye	1	2	3	4
10. Jó hangulatú munkahely	1	2	3	4
11. Sikerélményeket nyújtson	1	2	3	4
12. Felelősséggel jár	1	2	3	4
13. Ne legyen megerőltető	1	2	3	4
14. Barátságos és segítőkész kollégák	1	2	3	4
15. Teljesítményközpontú munka	1	2	3	4
16. Jusson idő a családra	1	2	3	4
17. Változatos és mozgalmas munka	1	2	3	4
18. Csapatmunka	1	2	3	4
19. Munkahely közelsége	1	2	3	4

39. Mi a szüleid legmagasabb iskolai végzettsége?

Édesapád/nevelőapád

1. 8 osztálynál kevesebb
2. 8 osztály

3. szakmunkásképző/szakiskola érettségi nélkül
4. szakközépiskolai érettségi
5. gimnázium
6. technikum
7. főiskolai diploma
8. egyetemi diploma
9. egyéb: _____

Édesanyád/Nevelőanyád

1. 8 osztálynál kevesebb
2. 8 osztály
3. szakmunkásképző/szakiskola érettségi nélkül
4. szakközépiskola
5. gimnázium
6. technikum
7. főiskolai diploma
8. egyetemi diploma
9. egyéb: _____

40. Mennyi a családod havi nettó összbevétele?

1. 0 – 50.000 Ft
2. 50.001 Ft – 100.000 Ft
3. 100.001 Ft – 180. 000 Ft
4. 180.001 Ft – 200.000 Ft
5. 200.000 Ft – 300.000 Ft
6. 300.001Ft felett
7. nem tudom

41. Hány fő eltartott van a családotban? _____

42. Hányan éltek egy háztartásban? _____ (fő)

43. Testvéreid száma: _____(fő)

44. Milyennek ítéled meg a családod anyagi helyzetét? 1: nagyon rossz, 5: nagyon jó

1   2   3   4   5

45. Rendelkezik-e a családod az alábbi javakkal?

Számítógép	nem	igen, egy van	több is van
Videokamera	nem	igen, egy van	több is van
Fényképezőgép	nem	igen, egy van	több is van
Nyarló	nem	igen, egy van	több is van
Autó	nem	igen, egy van	több is van
Mosógép	nem	igen, egy van	több is van
Mosogatógép	nem	igen, egy van	több is van
Internet-hozzáférés	nem	igen, egy van	több is van
Televízió	nem	igen, egy van	több is van
Hi-fi	nem	igen, egy van	több is van
Zenelejátszó	nem	igen, egy van	több is van
Mobiltelefon	nem	igen, egy van	több is van
Vezetékes telefon	nem	igen, egy van	több is van

46. Van-e a tulajdonotokban....

	Nincs	Egy van	Több is van
Lexikon			
Szótár			
Idegen nyelvű könyv			
Művészeti album			
Komoly zenei lemez/Cd/Kazetta			
Festmény			

47. Kérlek, becsüld meg, mennyi könyvetek van?

1. 0 - 100 kötet
2. 101 – 500 kötet
3. 501 – 1000 kötet
4. 1001 –2000 kötet
6. 2000 kötet felett

Köszönöm a válaszadást!